ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 28 (2388)
8 красавіка 1969 г АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ПРЫВІТАННЕ, МАЛДОВА!

ДНІ БЕЛАРУСКАЙ МУЗЫКІ Ў МАЛДАВІІ

Заўтра ў сталіцы братняй Малдавіі Кішынёве загучыць беларуская музыка. Тут пачынаюцца музычныя дні нашай рэспублікі. Яны наладжаны Міністэрствам культуры Малдаўскай ССР, саюзамі кампазітараў Малдавіі і Беларусі.

Для ўдзелу ў музычным свяце, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, з Мінска ў Кішынёў выехала дэлегацыя Саюза кампазітараў БССР і работнікаў мастацтваў. У яе складзе — народныя артысты СССР Я. Цікоцкі, Т. Ніжнікава, заслужаныя дзеячы мастацтваў БССР Д. Камінскі, Г. Вагнер, заслужаныя артысты рэспублікі Т. Міянсарава, Л. Гарэлік, Ю. Смірноў, салісты Белдзяржфілармоніі В. Шацкі, С. Машкоў, музыказнаўца А. Ракава.

Малдаўскі сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР В. Катаева выканае творы беларускіх кампазітараў — гераічную паэму Я. Цікоцкага «Буравеснік» (на словы М. Горкага), для баса і аркестра Трэцюю сімфонію Л. Абеліёвіча, канцэрт для фартэпіяна з аркестрам Г. Вагнера, канцэрт № 2 для скрыпкі з аркестрам Д. Камінскага, харэаграфічныя навелы Я. Глебава.

Плакат мастака А. Гершановіча, які выйшаў у выдавецтве «Беларусь».

АДКАЗНАСЦЬ МАСТАКА

Ю. МІХНЕВІЧ,
намеснік міністра культуры БССР

Работнікі мастацтва разам з усім савецкім народам рыхтуюцца да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Сваёй творчасцю яны дэманструюць адданасць вялікім ленінскім ідэям.

У жніўні мінулага года была апублікавана Пастанова ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна». Яна знайшла глыбокі водгук і аднадушную падтрымку ўсяго савецкага народа, была горача сустрэта ў самых шырокіх колах творчай інтэлігенцыі.

Вялікая і адказная роля мастака ў наш час: сваёй творчасцю ён выяўляе дух і пафас эпохі. Савецкія пісьменнікі, дзеячы тэатра і кіно, мастакі, музыканты бачаць сваё прызванне ў тым, каб на аснове ленінскага вучэння аб партыйнасці і народнасці мастацтва праўдзіва адлюстроўваць ленінізм у дзеянні. Яны бачаць сваю задачу ў тым, каб ствараць буйныя і яркія творы пра барацьбу савецкага народа за перамогу камунізма.

Савецкі тэатр, і ў прыватнасці тэатральнае мастацтва Беларусі, ідзе насустрач слаўнай даце з немалым багажом: дзесяць-пятнаццаць спектакляў па новых п'есах беларускіх аўтараў на працягу сезона стала ў нас за апошнія гады прывычнай з'явай. У рэпертуары тэатра з'явіліся самабытныя і значныя па змесце сцэнічныя творы. Гэта — «Людзі на балоце», «Канстанцін Заслонаў» і «Рудабельская рэспубліка» ў акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, «Шостае ліпеня» ў Рускім тэатры імя Горкага, «Шостае ліпеня», «Вайна пад дахамі», «Зыкавы» ў тэатры імя Якуба Коласа, «Любоў Яравая», «Пасля пакарання смерцю прашу...», «Легенда аб песні няспетай» і «Рудабельская рэспубліка» ў Гомельскім тэатры, «Крамлёўскія куранты», «Людзі і камені» і «Брэсцкі мір» у Брэсце, «Мурын бор», «Гады навальнічныя» ў Магілёве, «Цудоўная дудка» ў рэспубліканскім ТЮГу.

У час падрыхтоўкі да ленінскага юбілею тэатры выношваюць планы стварэння новых п'ес і спектакляў з вобразам Уладзіміра Ільіча. Сцэнічная Ленініяна стала выдатным здабыткам савецкага тэатра. У гэты здабытак унеслі свой уклад і майстры беларускага тэатральнага мастацтва. Беларуская тэатральная Ленініяна пачыналася спектаклем «Чалавек з ружжом», пастаўленым у 1938 годзе ў Віцебску. За трыццаць гадоў, што прайшло з таго часу, на беларускай сцэне ставілася ўся ленінская трылогія М. Пагодзіна, «Святло з Усходу» П. Глебкі, «Сям'я» І. Папова, «Шостае ліпеня» і «Дзень цішыні» М. Шатрова, «Навальнічны год» А. Каплера, «Паміж ліўнямі» А. Штэйна і, нарэшце, «Брэсцкі мір» К. Губарэвіча — спектакль, якім адзначыў 50-годдзе БССР і Кампартыі Беларусі Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола. Ганаровую эстафету першага выканаўцы ролі Леніна на беларускай сцэне — народнага артыста СССР Паўла Малчанава — прынялі народныя артысты рэспублікі Дзмітрый Арлоў і Сяргей Бульчык, народны артыст СССР Барыс Платонаў, а пазней — народныя артысты БССР Якаў Кімберг, Анатоль Логінаў, Фёдар Шмакаў.

З'яўленне ў радзе драматычных тэатраў рэспублікі выканаўцаў ролі Леніна і радуе і, шчыра кажучы, трошкі непакоіць. Радуе таму, што новыя і новыя пакаленні гледачоў маюць магчымасць сустрэцца на сцэне з вобразам вялікага правадыра. А патрэба ў такіх сустрэчах, прага даведацца як мага больш пра найвялікшага з людзей увесь час узрастае. Але, жадаючы адгукнуцца на гэтую патрэбу, тэатр часам ставіць скараспелыя творы, даваючы ўвасабленне найскладанейшага вобраза Уладзіміра Ільіча акцёру, якому нестае для гэтага ні вопыту, ні таленту. Спектакль з вобразам Леніна толькі тады мае права на жыццё, калі ён — твор высокамастацкі. Пра гэта гаварылася і ў спецыяльнай пастанове Міністэрства культуры СССР «Аб павышэнні патрабавальнасці да сцэнічнага ўвасаблення вобраза У. І. Леніна». І цяпер, як ні хочацца ўсім нам, каб з'явіліся новыя спектаклі з вобразам Леніна, не лішне будзе напомніць, што брацца за такую работу можна толькі пры наяўнасці ў тэатра творчых магчымасцей для паспяховага ажыццяўлення спектакля і стварэння вобраза У. І. Леніна.

Ленінская тэма — гэта не абавязкова п'еса з Уладзімірам Ільічом сярод дзеючых асоб. Важна, каб спектакль быў прасякнуты духам і святлом жыватворных ленінскіх ідэй, партыйнай палымянасцю, патэтыкай усенароднага подзвігу. Іменна такіх спектакляў чакае народ ад нашых тэатраў. Іменна такімі творамі павінны тэатры радаваць гледача сёння і заўтра — заўсёды.

Немалыя поспехі дасягнуты ў савецкім оперным і балетным жанры. Да 50-годдзя Кастрычніка на сцэнах тэатраў краіны пастаўлены оперы «Кастрычнік» В. Мурадэлі, «Невядомы салдат» К. Малчанава, «Аптымістычная трагедыя» А. Холмінава, «Гібель эскадры» В. Губарэнка, «Цаною жыцця» А. Нікалаева, «Камуніст» Д. Клябанава, «Браты Ульянавы» Ю. Мейтуса, «Жалезны дом» Э. Тамберга, балеты «Спартак» А. Хачатурана, «Асель» В. Уласава і шэраг іншых. У актыў беларускага музычнага мастацтва ўваходзяць оперы «Міхась Падгорны» і «Алеся» Я. Цікоцкага, «Яснае світанне» А. Туранкова, «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса, «Надзея Дурава» А. Багатырова, балеты «Салавей» М. Крошнера, «Князь-возера» В. Залатарова, «Мара» і «Альпійская балада» Я. Глебава, музычная камедыя «Спявае «Жаваранак» Ю. Семянякі і іншыя.

Разнастайныя тэмы гэтых твораў. Але пераважная — гераіка-эпічная: гэта і сівая мінуўшчына, і барацьба нашага народа ў гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, і подзвігі ў Айчынную.

Вельмі складаны працэс стварэння нацыянальнага опернага і балетнага спектакля на сучасную тэму. У рэспубліцы адзін тэатр оперы і балета, і яму ж выпадае роля своеасаблівай творчай лабараторыі пры стварэнні новых твораў гэтага жанру. Да таго ж у нас яшчэ вельмі мала лібрэтыстаў, і далёка не заўсёды літаратурная аснова оперы або балета задавальняе аўтара музыкі і пастаноўшчыкаў — абмеркаванні, спрэчкі, новыя варыянты і зноў абмеркаванні лібрэта займаюць шмат каштоўнага часу. Яшчэ часта бывае, калі кампазітар стварае, піша музыку на зусім пасрэднае лібрэта. Вопыт, накоплены тэатрам, вучыць, што зарука поспеху ўсё ж у літаратурнай першакрыніцы — ніякая, нават самая меладычная і змястоўная музыка не можа выратаваць твор, калі ў ім няма сапраўднай драматургіі, яркіх вобразаў, стройнага сюжэта. Аб гэтым, складаючы рэпертуар будучага сезона, тэатр павінен памятаць.

Нашы тэатры ўдакладняюць цяпер назвы, якія ўвойдуць у юбілейную афішу. У некаторых калектывах яны, у асноўным, ужо вядомыя, у іншых — яшчэ ў стадыі абмеркавання. Ідзе сур'ёзная работа з драматургамі — аўтарамі новых п'ес, вырашаецца пытанне аб пастаноўцы лепшых твораў савецкай драматургіі, якія ўвайшлі ў яе залаты фонд. Тэатр імя Якуба Коласа, напрыклад, мае намер паставіць «Трэцюю патэтычную» М. Пагодзіна, Гомельскі абласны — інсцэніроўку «Блуканне па пакутах» А. Талстога.

Тэатр юнага гледача працуе над «Неспакойнай старасцю» Л. Рахманава, мяркуе паставіць «Бялее ветразь адзінокі» В. Катаева, уключыў у свой план новыя п'есы — В. Зуба, якая расказвае пра юнага Дзяржынскага, і У. Мехава, прысвечаную памяці адважнай лётчыцы Галіны Дакутовіч.

Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы да ленінскага юбілею хоча даць сцэнічнае жыццё раману «Снежныя зімы» І. Шамякіна. У планах тэатра — «Бальшавікі» М. Шатрова.

Жаданне тэатраў ставіць п'есы аб нашым сучасніку, п'есы, якія ўзнімаюць значныя і складаныя тэмы сённяшняга дня, заслугоўвае ўсялякай падтрымкі. Нашы таленавітыя пісьменнікі стварылі столькі натхнёных грамадзянска-страсных твораў, што выбіраць, як кажуць, ёсць з чаго.

Неабходна сур'ёзна падумаць і вырашыць пытанне аб уключэнні ў перспектыўны план тэатраў буйнейшых твораў рускай і зарубежнай класікі.

Вялікую надзею ўскладаюць тэатры і на беларускую драматургію. Яны чакаюць ад нашых драматургаў буйных, значных твораў, якія ярка і глыбока адлюстроўвалі б росквіт Беларускай сацыялістычнай дзяржавы ў братняй сям'і народаў СССР, вялікія заваёвы ленінскай нацыянальнай палітыкі. Гэта, калі хочаце, сацыяльны, партыйны заказ нашай драматургіі.

Агульнавядомы лепшыя спектаклі нашых тэатраў, пастаўленыя па творах нацыянальнай драматургіі. Многія з іх мелі працяглае сцэнічнае жыццё. І мы ганарымся гэтымі поспехамі. Але ўсё-такі тэатры прад'яўляюць свой творчы рахунак драматургіі: больш добрых і розных п'ес, якія глыбока і натхнёна адлюстроўваюць жыццё савецкага грамадства! Больш п'ес, якія дапамагалі б нашым людзям, асабліва моладзі, усведамляць веліч сацыяльных і палітычных пераўтварэнняў, здзейсненых у нашай краіне.

Драматургі рэспублікі заклікаваны зрабіць усё, што ад іх залежыць, каб нашы тэатры прыйшлі да юбілею з новымі змястоўнымі спектаклямі аб нараджэнні магутнай беларускай індустрыі і аб нашым сённяшнім рабочым класе, аб росквіце беларускага калгаснага сяла і аб вобліку сучаснага селяніна, аб нашай працоўнай інтэлігенцыі, студэнцтве. Жыццё прапануе драматургіі незлічонае мноства гістарычных і сучасных тэм.

Міністэрства культуры і Саюз пісьменнікаў СССР, а таксама Міністэрства культуры нашай рэспублікі і Саюз пісьменнікаў Беларусі распрацавалі цэлы рад мерапрыемстваў да 100-годдзя У. І. Леніна, у тым ліку і ў галіне тэатральнага мастацтва. Прадугледжаны, у прыватнасці, усесаюзны конкурс на новы лепшы драматычны спектакль, прысвечаны ленінскаму юбілею, закрыты рэспубліканскі конкурс на лепшую п'есу, агляд святочнай афішы юбілейнага года. Пад ленінскім дэвізам «Мастацтва — народу» ў Мінску будуць паказаны лепшыя спектаклі тэатраў рэспублікі.

Неабходна паставіць справу так, каб усе нашы драматургі і тэатры прынялі самы актыўны ўдзел ва ўсіх саюзных і рэспубліканскіх юбілейных мерапрыемствах, унеслі свой дастойны ўклад у скарбніцу сацыялістычнай культуры.

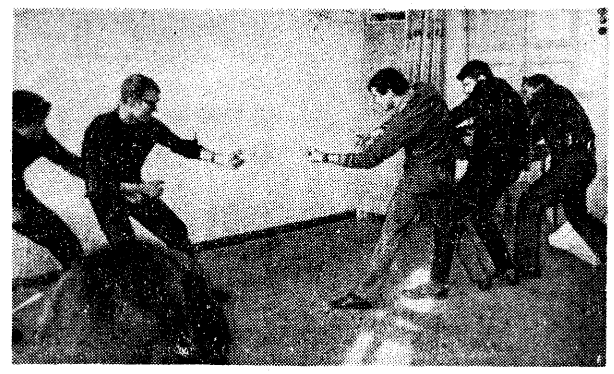
У перыяд падрыхтоўкі да ленінскага юбілею тэатры ўсёй краіны, у тым ліку і беларускія, акрамя спектакляў, пакажуць цудоўны рух садружнасці творцаў сцэны з рабочымі калектывамі. Амаль усе тэатры рэспублікі заключылі дагаворы садружнасці са шматлікімі калектывамі заводаў і фабрык Беларусі, садружнасці, у якой яны будуць чэрпаць сваё натхненне, мацаваць сувязь з жыццём і працай перадавой часткі нашага народа. Няма сумнення, што такая садружнасць, калі яна будзе не фармальнай, паможа і ідэйнаму росту работнікаў мастацтва і эстэтычнаму выхаванню рабочых калектываў.

І ўся справа ў тым, каб і рух садружнасці, і барацьба за ідэйную важкасць рэпертуару былі не часовай з'явай, звязанай з юбілейнай «кампаніяй», а сталі арганічнай і штодзённай неабходнасцю.

Сучасны этап гістарычнага развіцця характарызуецца рэзкім абвастрэннем ідэалагічнай барацьбы паміж капіталізмам і сацыялізмам. Ва ўмовах непрымірымай барацьбы з варожай ідэалогіяй камуністычнае выхаванне працоўных, узмацненне ўсёй ідэалагічнай дзейнасці набывае асаблівае значэнне, становіцца адным з галоўнейшых абавязкаў усіх работнікаў ідэалагічнага фронту, у тым ліку дзеячоў тэатра. Абавязак мастака — быць ва ўсеўзбраенні, не дапускаць пранікнення ў твор мастацтва поглядаў, чужых сацыялістычнай ідэалогіі. Нашы п'есы і спектаклі павінны выхоўваць у савецкім чалавеку вернасць і адданасць ідэям камунізма, пралетарскі інтэрнацыяналізм. А для гэтага неабходна абсалютная яснасць, дакладнасць ідэйна-мастацкіх пазіцый драматурга, рэжысёра, акцёра.

Штодзённым клопатам аб ідэйна-мастацкім узбагачэнні рэпертуару, аб высокім узроўні спектакляў, якія рыхтуюцца да юбілею, павінна спадарожнічаць планамернае, удумлівае вырашэнне ўсіх бягучых задач жыцця творчых калектываў, прафесіянальнай вучобы, выхавання кадраў.

Падрыхтоўка да юбілею У. І. Леніна ўступае ў сваю рашаючую фазу. Да яе прыкавана ўвага ўсёй нашай грамадскасці, усяго савецкага народа. Гэта абавязвае дзеячоў тэатральнага мастацтва прыйсці да юбілею з новымі творамі, вартымі неўміручага імя Леніна, гераічных спраў партыі і народа.

Так перацягваюць канат...

УРОК МАЙСТЭРСТВА

РЭПАРТАЖ

За сталом двое — дзяўчына, вуглаватая, ярышыстая, здаецца, зусім яшчэ падлетак, і русавалосы юнак. Размова ў іх дзіўная.

— У партызанскім атрадзе насіў вас на руках. Вы былі такая маленькая...

— Я вас ненавідзела тады ўсёй душой...

Памаўчаўшы, юнак ціха прамовіў:

— Вы нават не ведаеце, што я... ваш бацька...

Як зрабіць так, каб гледачы паверылі паводзінам «бацькі» і «дачкі»? Яны ж аднагодкі, учарашнія дзесяцікласнікі. Але трэба дзейнічаць у «прапанаваных абставінах», трэба псіхалагічна апраўдаць паводзіны «бацькі» і «дачкі».

Скончыўся эцюд і адразу пацягнуліся ўверх рукі: «Я скажу». Валерыю Бажанаву і Тамары Курапаценка, студэнтам аддзялення культасветработы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, давялося выслухаць шмат заўваг ад сваіх сяброў. Сцэнка з рамана Івана Шамякіна «Снежныя зімы» — іх першая творчая спроба. У той жа час гэта і першы крок студэнта Альберта Барысевіча як рэжысёра.

— Усе студэнты развучваюць эцюды не толькі як артысты, але спрабуюць свае сілы і як рэжысёры, — расказвае педагог, заслужаны артыст БССР Ю. Сідараў. — У гэтай інсцэніроўцы студэнты гаварылі не мовай пісьменніка, а сваімі словамі, раскрываючы душэўны стан герояў. Карацей, мы далі ім прастору для фантазіі, уяўлення...

Аддзяленне культасветработы зусім яшчэ маладое. Час нараджэння яго — ліпень мінулага года. Чым выклікана стварэнне аддзялення? Куратар курса, заслужаны дзеяч культуры БССР Барыс Якаўлевіч Вішкароў адказвае на пытанне так:

— У нас у рэспубліцы адчуваецца вялікі недахоп культасветработнікаў вышэйшай кваліфікацыі, людзей па-сапраўднаму культурных, здольных арганізатараў... Вось наша аддзяленне і заклікана рыхтаваць спецыялістаў, якія змаглі б працаваць рэжысёрамі народных тэатраў, мастацкімі кіраўнікамі і дырэктарамі дамоў культуры.

На аддзяленні студэнты будуць займацца чатыры гады. У праграме — дасканалае вывучэнне клубнай справы, тэхнічных сродкаў культасветработы, майстэрства акцёра, рэжысуры, педагогікі, псіхалогіі і іншых прадметаў. Прымалі на аддзяленне перш за ўсё камсамольскіх завадатараў, актыўных удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. У групе каля трыццаці чалавек, яны прыехалі з розных куткоў Беларусі. Некаторыя ўжо маюць пэўны вопыт работы. Таіса Зарэмба, напрыклад, некалькі гадоў працавала наладчыцай піяніна на Барысаўскай фабрыцы музычных інструментаў, як член камітэта камсамола адказвала за культурна-масавы сектар. Тамара Курапаценка — піянерважатая. Яўген Казак скончыў Гродзенскае культасветвучылішча, ведае смак клубнай работы.

Аня Рагалевіч прыехала ў інстытут з Уздзенскага раёна.

На перапынку знаёмлюся з іншымі студэнтамі... Хударлявы, стройны юнак з энергічным, рашучым тварам. Гэта — Мікалай Ламан. Ён прыехаў у Мінск з пасёлка Першамайскі Карэліцкага раёна. З дзяцінства вабіла Мікалая сцэна. Разам са старэйшым братам займаўся ў мастацкай самадзейнасці — чытаў вершы і байкі, спяваў песні. Брат зараз вучыцца на акцёрскім факультэце. А Мікалай паступіў на аддзяленне культасветработы.

— І ведаеце, не шкадую. Так, я марыў стаць артыстам, але не быў упэўнены, што з мяне выйдзе сапраўдны акцёр. А культработнікам буду... Гэта ж такая цікавая, патрэбная людзям прафесія. А які прастор для дзейнасці!..

Цяпер Мікалай Ламан адзін з лепшых студэнтаў групы. Ён вялікі кнігалюб. «Яму ўжо не хапае кніг інстытуцкай бібліятэкі. Бярэ ў мяне», — «скардзіцца» з усмешкай Барыс Якаўлевіч Вішкароў.

Іна Дашук скончыла сярэднюю школу з сярэбраным медалем. Бойкая, рухавая дзяўчына, важак школьнай камсамоліі, яна не толькі выдатна вучылася, але і была душою мастацкай самадзейнасці, арганізатарам канцэртаў і вечароў адпачынку. Часта выступала на сцэне Дома культуры гарадскога пасёлка Камарын Брагінскага раёна. І таму невыпадкова Іна стала студэнткай новага аддзялення тэатральна-мастацкага інстытута.

На ўроку добра выконвала эцюды, актыўна абмяркоўвала работу сяброў Аня Рагалевіч — смуглявая дзяўчына з чорнымі, як смоль, валасамі. Аня прыехала з Уздзенскага раёна. У школе яна таксама была камсамольскім актывістам, займалася ў мастацкай самадзейнасці.

— Вучуся ў інстытуце з вялікім задавальненнем. Цікава праходзяць лекцыі, семінары. Але вучоба — не толькі лекцыі. Гэта і вечары, якія мы праводзім і культпаходы ў тэатры, і канцэртныя залы. Дарэчы, мая першая сустрэча з тэатрам адбылася летась, калі я была ўжо студэнткай. Мне здаецца, што наша вучоба — гэта перш за ўсё знаёмства з багаццем чалавечай культуры, далучэнне да яе. Каб потым было што несці людзям...

На зімовыя канікулы студэнтам быў зададзены рэферат на тэму: «Што такое чалавек высокай культуры?». Цікавыя думкі аб сапраўднай і ўяўнай культуры, аб ролі інтэлігента на сяле, яго грамадзянскай актыўнасці ў жыцці былі амаль у кожным рэфераце.

Важная і адказная гэта місія — быць сапраўдным носьбітам культуры. Трэба многа ведаць, шмат што ўмець. Таму акрамя лекцый і семінараў на аддзяленні часта адбываюцца сустрэчы з цікавымі людзьмі, артыстамі, мастакамі, кампазітарамі, экскурсіі па родным краі.

...На двары — вясна. Яна галоўная тэма эцюдаў і імправізацый на ўроках майстэрства. Хутка пачнецца ў студэнтаў гарачая пара — экзаменацыйная сесія. Потым будзе практыка ў палацах культуры, знаёмства з лепшымі прафесіянальнымі і самадзейнымі творчымі калектывамі.

Наперадзе — тры гады цікавай і захапляючай вучобы.

Наперадзе — трохгадовы ўрок майстэрства. Майстэрства выхавання людзей.

Л. ЛЯВОНАЎ.
Фота Ул. КРУКА.

Ніводнае слова выкладчыка, заслужанага артыста БССР Ю. Сідарава не пралятае міма вушэй.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За вялікія заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння народная артыстка СССР Ржэцкая Лідзія Іванаўна ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ПЛЕНУМ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА МАСТАКОЎ БССР

Пленум праўлення Саюза мастакоў БССР, на якім былі абмеркаваны пытанні работы Мастацкага фонду БССР адбыўся ўчора ў памяшканні клуба журналістаў.

З дакладам «Аб стане работы Мастацкага фонду БССР і перспектывах яго далейшага развіцця» выступіў старшыня праўлення фонду Л. Асецкі.

НАШ СЯБРА — БІБЛІЯГРАФІЯ

«Ваш сябра — бібліяграфія» — пад такім аншлагам адкрыта летапісная выстаўка ў Барысаўскай цэнтральнай бібліятэцы. На ёй прадстаўлены артыкулы з газет і часопісаў, указальнікі, памяткі, бібліяграфічныя бюлетэні. Выстаўка арганізавана з мэтай аказання дапамогі палітінфарматарам горада, каб яны маглі самастойна арыентавацца ў выбары неабходных матэрыялаў, загадзя заказаць патрэбную літаратуру, атрымаць карысную кансультацыю.

Работнікі бібліятэкі М. Ціхановіч і М. Падзолка стварылі картатэку пад назвай «Слаўся ў вяках, Ленін», з якой можна хутка даведацца аб кінафільмах, грамапісах, альбомах, плакатах, рэпрадукцыях карцін, прысвечаных правадыру рэвалюцыі.

Л. САНДЛЕР.

ПЕРШЫ КАДР. ХЛОПЦЫ БЯРУЦЦА ЗА ЗБРОЮ

Пад покрывам зімовай ночы партызаны падкрадаюцца да варожай камендатуры. Над двухпавярховым будынкам — флаг з фашысцкай свастыкай, на фасадзе — партрэт Гітлера.

Ляціць у неба чырвоная ракета — сігнал да атакі. На камендатуру абрушваецца шквал кулямётнага і аўтаматнага агню, грымяць гранатныя выбухі, над наваколлем нясецца баявое «Ура-а!» З вакон і дзвярэй выскокваюць ашалелыя гітлераўцы.

Камендатура гарыць. Скрозь густы дым у неба ўздымаюцца языкі полымя...

Такі эпізод з часоў Айчыннай вайны бачылі нядаўна жыхары Лагойска, дзе здымаліся першыя кадры новага мастацкага кінафільма «Сыны».

— Гэты кінафільм, — гаворыць рэжысёр-пастаноўшчык В. Тураў, — ствараецца па рамане беларускага пісьменніка А. Адамовіча «Сыны ідуць у бой». Ён з'яўляецца працягам кінафільма «Вайна пад стрэхамі» па аднайменным рамане таго ж аўтара. Калі ў першым фільме гераіняй была загадчыца аптэкі, маці двух хлапчукоў-падлеткаў, якая дапамагала партызанам медыкаментамі, была іх сувязной і разведчыцай, то ў другім будзе паказана барацьба яе падрослых сыноў з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Ролю маці, як і ў першым фільме, выконвае ленінградская артыстка Н. Ургант, Анатоля — 18-гадовы студэнт Ленінградскага дзяржаўнага інстытута культуры імя Н. К. Крупскай А. Захараў, Аляксея — артыст Мінскага тэатра юнага гледача У. Мартынаў. У ролі партызанскага камандзіра здымаецца артыст Рыжскага акадэмічнага мастацкага тэатра імя Яніса Райніса У. Ліелдыдж.

Да таго, як пачаць здымкі фільма, была праведзена вялікая падрыхтоўчая работа. Па эскізе мастака Я. Ганкіна студыйныя цесляры пабудавалі з дошак макет камендатуры і дзоты на ўскраіне Лагойска.

Для ўдзелу ў масавых сцэнах былі запрошаны мясцовыя жыхары, многія з якіх у часе Айчыннай вайны ўдзельнічалі ў партызанскім руху. І вось цяпер, праз 25 гадоў, яны зноў сталі партызанамі — на гэты раз, каб расказаць аб гераічнай барацьбе з захопнікамі.

Здымае фільм аператар С. Пятроўскі.

А. ХУДАВЕЦ.

ВУЧОБА КЛУБНЫХ РАБОТНІКАЎ

У Мінску, пры Палацы культуры прафсаюзаў пачалі работу месячныя курсы павышэння кваліфікацыі работнікаў культасветустаноў Мінскай вобласці. На іх займаецца каля 80 загадчыкаў сельскіх клубаў, бібліятэк, масавікоў, кіраўнікоў самадзейнасці. Праграма заняткаў разлічана на 170 вучэбных гадзін.

Слухачы курсаў праслухаюць цыкл лекцый па арганізацыі клубнай работы, па эстэтыцы, па методыцы работы з калектывамі сельскай мастацкай самадзейнасці, пазнаёмяцца з рознымі жанрамі народнай мастацкай творчасці.

Для чытання лекцый і правядзення секцыйнай работы запрошаны артысты сталічных тэатраў, мастацтвазнаўцы, работнікі міністэрства культуры і рэспубліканскага метадычнага кабінета культасветработы.

За час заняткаў слухачы наведаюць клубы і палацы культуры Мінска, бібліятэкі, тэатры, пазнаёмяцца з пастаноўкай работы ў сталічных калектывах мастацкай самадзейнасці.

Тэатр

А. БУТАКОЎ

СЕРЫЯ ІЛЮСТРАЦЫЙ — ЯШЧЭ НЕ СПЕКТАКЛЬ

«РУІНЫ СТРАЛЯЮЦЬ ВА ЎПОР» на сцэне Рускага тэатра БССР імя М. Горкага

ГЕРАІЧНАЯ ТЭМА ў рэпертуары Рускага драматычнага тэатра БССР імя Горкага прагучала яшчэ ў дні яго нараджэння. У гады станаўлення і творчай сталасці ў спектаклях Д. Арлова і пазней у такіх пастаноўках, як «Брэсцкая крэпасць», «Разлом», «Аптымістычная трагедыя», «Узнятая цаліна», яна атрымала шырокае развіццё.

Зварот да гераічнага жанру быў заканамерны і тады, калі тэатр вырашыў інсцэніраваць дакументальную кнігу І. Новікава «Руіны страляюць ва ўпор». Тэатр ведаў, якія цяжкасці яго чакаюць пры пераносе на сцэну вядомых фактаў і асоб. Патрэбна была паслядоўная строгая работа над тэкстам, каб драматызм адлюстраванай у кнізе барацьбы стаў драматургіяй п'есы і, значыць, спектакля.

Пачатак спектакля «Руіны страляюць ва ўпор» (аўтары інсцэніроўкі І. Новікаў і М. Сулімаў, рэжысёр М. Сулімаў) востра драматычны, ўражлівы. Павольна гасне святло, і ў цішыні чуецца да болю знаёмы трывожны голас дыктара: «...26 чэрвеня 1941 года ў ходзе ўпартых баёў з пераўзыходзячымі сіламі ворага войскі Заходняга фронту пакінулі горад...» Голас дыктара змаўкае ў грукаце бою і музыкі. У слабым святле пражэктараў выступаюць чорна-чырвоныя руіны разбуранага горада. У зарыве пажараў фашысцкія аўтаматчыкі бязладна страляюць па людзях.

Выбухі снарадаў, трэск аўтаматаў паступова сціхаюць. У промні святла — строгі, унутрана і знешне сабраны чалавек — Вядучы. Ён пачынае расказ аб трох страшных гадах акупіраванага Мінска.

Уражвае і фінал спектакля. Загінулі амаль усе члены падпольнага гаркома партыі. На канспіратыўнай кватэры застаюцца двое — Іван Кабушкін (Жан) і Уладзімір Палячок. Уладзімір піша лістоўку: «...Зноў крыважэрнае гестапа імкнецца арыштамі, расстрэламі, шыбеніцамі ўнесці ў нашы рады адчай і замяшанне... Да зброі, таварышы!» Лістоўку бярэ Кабушкін. Ён ведае, што трэба рабіць. Ён ведае, што на змену загінуўшым стануць тысячы новых байцоў. Толькі трэба больш лістовак. Народ павінен ведаць, што падполле жыве і змагаецца.

— Пішы! — гаворыць ён Палячку. — Подпіс — Мінскі камітэт Кампартыі бальшавікоў.

— Але камітэта няма, Жан. Ён знішчаны, — пярэчыць Палячок.

— Няма, — згаджаецца Жан. — Але партыя ёсць! І камітэт будзе!

Зноў гучыць музыка, і ў паветры — воблакі белых лістовак. Мінскае падполле зноў жыве, зноў дзейнічае.

Так, на высокай аптымістычнай ноце заканчваецца спектакль. Спектакль, у якім, безумоўна, ёсць сцэны, сыграныя і пастаўленыя хвалююча і страсна.

Драматычна гучыць, напрыклад, адна з апошніх сцэн. Шэф з абвера, атрымаўшы ад здрадніка Абломава звесткі аб членах падпольнага гаркома, як шалёны накідваецца на патрыётаў. Захлынаючыся ад злосці, здраднік выкрыквае прозвішчы ахвяр. Тэмп сцэны ўсё нарастае. Мы бачым, як расце група асуджаных. Мы бачым, як страшна катам. У спакоі, з якім падпольшчыкі ідуць на смерць, ворагі адчуваюць сваю гібель.

І глядач у зале становіцца ўсхваляваным саўдзельнікам падзей... Такая сіла мастацтва тэатра — сапраўдныя пачуцці і страсці не могуць не разварэдзіць сэрцы гледачоў.

Але сіла спектакля, яго эмацыянальнае ўздзеянне былі б значна большымі, калі б увесь ён быў прасякнуты глыбінным драматызмам. На жаль, у спектаклі шмат чыста знешніх эфектаў. Успомнім хаця б сцэну, дзе Жан і Вася лёгка, як бы жартам, з усмешкамі цыркавых артыстаў расправаўляюцца з ворагам. Або сцэну з Йозефам Кнірэмасам і Ганнай Шпакавай. Або сцэну, дзе фашысцкія малойчыкі нападаюць на Слаўку Пабядзіта.

«Руіны страляюць ва ўпор» названы ў афішах дакументальнай хронікай. У гэтага жанру ёсць традыцыі, значна ўзбагачаныя практыкай 60-х гадоў. Па краіне шырока ідуць вельмі надзённыя па гучанні і гістарычна строга праўдзівыя драмы М. Шатрова, шмат якія тэатры іграюць спектаклі, пабудаваныя на дакументах, пісьмах, вершах... І такая драматургія мае поспех: дакумент пераконвае, дакумент — гэта праўда!

Але інсцэніроўку «Руіны страляюць ва ўпор» наўрад ці правільна называць дакументальнай драмай. Бо на сцэну перанесены не самі дакументы, а іх мастацкая апрацоўка, зробленая аўтарам празаічнай кнігі, у якой шмат белетрызацыі, домыслу. Дакументы часцей за ўсё з'яўляюцца толькі ілюстрацыяй — зводкі Савецкага Інфармбюро, паведамленні нямецкай камендатуры. На жаль, жывых, паўнакроўных характараў у п'есе няма. На сцэне дзейнічаюць схематычныя фігуры, якія носяць імёны мінскіх падпольшчыкаў.

У спектаклі занята да 50 акцёраў. Я некалькі разоў глядзеў спектакль, але, на жаль, амаль ні пра аднаго з іх не магу гаварыць, як пра стваральніка запамінальнага сцэнічнага вобраза. (Выключэннем з'яўляецца, бадай, толькі вобраз Абломава, але пра яго — ніжэй).

Большасць персанажаў — аднолькава безаблічныя, без індывідуальнай характарыстыкі. Гінуць адны падпольшчыкі, на змену ім становяцца другія, трэція, але нічым яны не адрозніваюцца ад папярэдніх. Часам губляешся ў гэтай масе, з якой цяжка выдзеліць хоць які-небудзь твар. Менш за ўсё тут трэба вінаваціць выканаўцаў. У п'есе для большасці акцёраў няма матэрыялу, з якога яны маглі б што-небудзь стварыць. Таму Вядучаму (Ю. Сідараў) і даводзіцца каменціраваць тое, што каментарыяў не патрабуе, скажам, настойліва пераконваць гледача ў тым, што Абломаў — здраднік, хоць гэта абсалютна зразумела з яго першага ж выхаду на сцэну... Артыст В. Шур усімі сродкамі даказвае, што яго персанаж вельмі станоўчы, без ценю хістанняў і сумненняў... М. Кузьменка наігрывае страх або проста раз'юшана крычыць пад акампанемент трагічнага акорду: «Колькі ж яны будуць вісець?»...

Калі б не «матылёк» у туалеце І. Камарова, дык па чым іншым можна было б адрозніць яго Жана ад іншых герояў? Альбо як адрозніць Вікторыю Рубец ад Марыі Фёдараўны? Вопытная артыстка А. Шах-Парон адчувае няёмкасць за тое, што нічым не можа запоўніць унутраную пустату сваёй «гераіні», кінутай у грубай мізансцэне на разасланую пасцель. (Дарэчы, наўрад ці дае гэтая сцэна што-небудзь істотнае вобразу і наогул усяму спектаклю).

З пункту гледжання акцёрскага выканання толькі парныя сцэны Абломава (Рудзянка) з Шэфам з абвера глядзяцца з вялікай увагай. У іх аўтары інсцэніроўкі і пастаноўшчык здолелі даць хоць і крыху аднабаковы, але ўсё-такі змястоўны і напружаны матэрыял акцёрам Р. Янкоўскаму і Э. Гарачаму. Сцэны гэтыя востра канфліктныя, дыялогі іх прадуманыя і дакладныя, у іх ёсць дзейсны тэкст і падтэкст, у іх схаваная ўнутраная сіла. Тут ёсць што іграць. І ўсе трое — і артысты, і рэжысёр — іграюць з захапленнем, тэмпераментна, псіхалагічна тонка.

Але ж не вобразы здраднікаў і не гэтая тэма — галоўнае ў спектаклі! Тэатр хацеў сказаць новае слова пра Беларусь партызанскую — пра мінскае падполле, пра драматызм барацьбы ва ўмовах акупіраванага горада, пра яго ўжо вядомых і яшчэ невядомых герояў.

Вельмі цяжка даваць парады, калі спектакль ужо выпушчаны, але нельга і прамаўчаць. Відаць, пры перанясенні матэрыялу кнігі І. Новікава на сцэну не варта было імкнуцца адлюстраваць усе складаныя і шматгранныя падзеі і факты з гісторыі мінскага падполля. Дастаткова было б прасачыць, напрыклад, багаты і драматычны лёс Ісая Казінца, або сям'і Амельянюк, або Вікторыі Рубец — актрысы з тэатра Галубка, адважнай і мужнай падпольшчыцы, каб лёс каго-небудзь з іх стаў драматычным стрыжнем гістарычна праўдзівай, сцэнічна яркай і ўражлівай карціны барацьбы мінскіх патрыётаў.

Любымі сродкамі стваральнікі спектакля імкнуцца прыкаваць увагу гледача. На ўзбраенне бяруцца дэтэктыўныя прыёмы, якія парушаюць абраны аўтарамі жанр дакументальнай хронікі, — празмерна яркія фарбы афармлення, багатая вострa драматычнымі, як бы з трывожнымі акордамі музыка, таямнічыя перабежкі і праходы то падпольшчыкаў, то фашыстаў, знешняя эфектнасць пачатку і заканчэння кожнай часткі, асобных сцэн, — і ўсё роўна нічога не атрымліваецца. Затое ў тых нямногіх месцах, дзе рэжысёр сустракаецца з кавалкамі сапраўднай драматургіі, ёсць прафесіяналізм, уменне будаваць дыялог, ускрываць другія планы, накіроўваць намаганні выканаўцаў на раскрыццё ўзаемаадносін і стварэнне больш-менш акрэсленых характараў. Там відаць і добры густ, і высокая пастановачная культура. Там жа, дзе няма драматургічнага матэрыялу, — там бездапаможны рэжысёр, там не памагаюць ні знешнія эфекты, ні «саманаграванне» Вядучага, ні рыбацкія кручкі дэтэктыву.

Пасля прэм'еры прайшло два месяцы, на працягу якіх пастаноўка цярпела рад змен: удакладняліся некаторыя эпізоды, іншыя проста скарачаліся, замяняліся некаторыя выканаўцы. Дынаміку ў дзеянні атрымалі пачатак і асноўная сюжэтная лінія — імкненне Ісая Казінца праз Лёлю Равінскую знайсці сваіх людзей у горадзе і арганізаваць падпольны цэнтр. Але ў прынцыпе гэтыя змены не зрабілі ўплыву на ўвесь ход спектакля, не змаглі зрабіць яго яркім, праўдзівым. Пераадолець ілюстрацыйнасць, схематызм інсцэніроўкі аказалася немагчымым.

Тэатр узяўся за ўдзячную справу: сродкамі сцэны ўваскрэсіць у памяці народнай гераіка-драматычныя падзеі мінскага падполля. Не знойдзеш у глядзельнай зале чалавека абыякавага да гэтай велічнай тэмы. Але будзем справядлівыя і шчырыя — свята, на якое меў права разлічваць мінскі глядач, не адбылося. Нягледзячы на асобныя ўдачы, пастаноўка ў цэлым не авеяна дыханнем вялікага мастацтва, не прасякнута духам сучаснасці ў паказе падзей і фактаў, не сагрэта жывым пачуццём выканаўцаў — людзей сённяшняга дня. Нельга нічым падмяніць праўду жыцця і праўду тэатра. Нельга толькі дэклараваць высокую грамадзянскую тэму і не вырашаць яе сучаснымі мастацкімі сродкамі. Тэатр яшчэ ў дарозе на шляху да вырашэння тэмы мінскага падполля. Будзем спадзявацца, што ў наступных спробах увасаблення гераікі на сцэне калектыў будзе больш патрабавальным да сябе і да драматургіі, будзе прынцыповым, будзе чулым і ўважлівым да сваіх добрых традыцый, да таго вопыту, які ён здабыў у спектаклях, названых у пачатку артыкула.

Група літоўскіх пісьменнікаў. Сярод іх — сядзяць за сталом злева направа Ф. Вайшнорас, Б. Пранскус, беларускі крытык Я. Бранштэйн, В. Копка, А. Мяркіце, стаяць — Б. Паўлюкявічус, В. Сярбента (цяпер акадэмік АН БССР), Я. Таўткайце, І. Сташэліс, В. Скардзіс.

СТАРОНКІ БРАТЭРСТВА І ДРУЖБЫ

У БЕЛАРУСКАГА і літоўскага народаў у многім агульны гістарычны лёс. І калі ў суровым 1919 годзе над абедзвюма маладымі савецкімі рэспублікамі навісла пагроза інтэрвенцыі, яны аб'ядналіся, каб разам змагацца супраць ворага, — так была ўтворана Літоўска-беларуская савецкая рэспубліка. Складаныя падзеі неўзабаве спынілі існаванне гэтага непаўторнага дзяржаўнага ўтварэння, аднак памяць аб Літбеле жыла і натхняла літоўскіх працоўных на барацьбу ў тыя цяжкія гады, калі Літва зноў часова апынулася пад уладай буржуазіі. І калі ў сувязі з буржуазным тэрорам у многіх літоўскіх пралетарскіх пісьменнікаў паўстала пытанне, куды эміграваць, яны часта выбіралі Савецкую Беларусь, дзе, дарэчы, яшчэ з другой палавіны XIX стагоддзя існавалі даволі шматлікія літоўскія пасяленні.

Дзейнасць літоўскай пісьменніцкай групы ў Мінску — цікавая і мала даследаваная старонка ў гісторыі шматвяковага беларуска-літоўскага ўзаемадзеяння. Група арганізацыйна аформілася ў 1927 годзе, калі з Літвы ў Савецкую Беларусь сталі легальна і нелегальна прабірацца многія літоўскія пралетарскія пісьменнікі. Так пачала існаваць літоўская секцыя «Маладняка», потым — БелАПП'а і Саюза пісьменнікаў БССР. Спыніла секцыя сваё існаванне ў 1937 годзе.

Найбольш таленавітымі яе прадстаўнікамі былі Банавентура Паўлюкявічус, Аляксандра Мяркіце, Андрус Дабулявічус і Феліксас Вайшнорас. Іх жыццёвы і творчы шлях склаўся ў многім аднолькава. Усе яны нарадзіліся ў літоўскай вёсцы, у юныя гады змагаліся за ўстанаўленне Савецкай улады, сядзелі ў буржуазных турмах, там жа пачалі пісаць апавяданні і вершы. Канспірацыйныя ўмовы прымусілі іх падпісвацца псеўданімамі. Так, Паўлюкявічус падпісваўся прозвішчам Джугас, Мяркіце — Лавенас Люда, Вайшнорас — Садайніс.

Знаходзячыся ў Беларусі, літоўскія пісьменнікі актыўна ўключыліся ў будаўніцтва новага, сацыялістычнага жыцця: Дабулявічус стаў працаваць непадалёку ад Мінска дырэктарам МТС, Мяркіце нейкі час была супрацоўніцай полацкай газеты, спрабавала пісаць па-беларуску вершы, пазней выбіралася дэпутатам Мінскага гарадскога Савета; Паўлюкявічус вучыўся ў аспірантуры пры АН БССР.

З мінскай секцыяй больш або менш доўга былі звязаны такія пісьменнікі, пераважна пачаткоўцы, як І. Лейвіс (Драсуціс), С. Раўдоніс (Жайбас), В. Копка (Мяйлуціс), В. Сярбента, Л. Жалдарыс (Жалварыс), І. Шапеціс (Р. Кілпа), І. Сташэліс (Скрыблюкас) і іншыя. Яны працавалі ў мінскіх установах і рэдакцыях, настаўнічалі ў літоўскіх школах, пераважна на Віцебшчыне і Магілёўшчыне.

Сярод названых пісьменнікаў трэба перш за ўсё вылучыць Вінцаса Копку (1892 — 1938). Сын селяніна з Тракайскага павета, у 1920 годзе ён уступіў у Камуністычную партыю Літвы. Колькі год правёў у каўнаскіх турмах, дзе пачаў пісаць вершы аб гаротным жыцці літоўскіх сялян. У 1926 годзе, пасля фашысцкага перавароту ў Літве, Копку ўдалося перабрацца ў БССР. Тут ён спачатку працаваў дырэктарам літоўскай школы ў Дзіманаве, а затым перайшоў на працу ў АН БССР, у яе літоўскі сектар, які ўзначальваў акадэмік, вядомы гісторык і рэвалюцыйны дзеяч Стасіс Матулайціс (1866—1956).

Апрача эмігрантаў, якія знайшлі для сябе ў Беларусі другую радзіму, у секцыю літоўскіх пісьменнікаў уваходзілі таксама і мясцовыя ўраджэнцы В. Скардзіс, П. Кірыенка, С. Жукяліс і інш.

Літоўская секцыя прыцягвала пільную ўвагу літоўскіх пісьменнікаў, якія жылі ў іншых гарадах СССР і нават за граніцай. Беларускую сталіцу неаднаразова наведвалі літоўскія пісьменнікі, што жылі ў Маскве: Б. Пранскус (Жалёніс), Я. Таўткайце (Ю. Юрайце), П. Ужкальніс (Трэмцініс). Усе яны ўдзельнічалі ў першай усесаюзнай нарадзе літоўскіх пралетарскіх пісьменнікаў, якая адбылася ў Мінску ў снежні 1933 года. На нарадзе адбылася дзелавая размова аб творчых справах, аб падрыхтоўцы да I Усесаюзнага з'езду ССП, аб рэформе літоўскай пісьменнасці і г. д.

Б. Пранскус пабываў таксама ў Мінску ў лютым 1933 года. Вядомы паэт і літаратуразнаўца, ён выступіў тут з дакладам аб літоўскай літаратуры. Наведвальнікі літоўскага клуба ў Мінску тады ж абмеркавалі паэтычны зборнік Пранскуса «Мяцежныя сілы».

Перад членамі мінскай літоўскай секцыі неаднаразова выступаў выдатны сын літоўскага народа, адзін з арганізатараў і кіраўнікоў Літбела Вінцас Міцкявічус-Капсукас. Цікава, дарэчы, што ў 1933 годзе на беларускай мове была выдадзена манаграфія Міцкявічуса-Капсукаса «Літва». А адна з важнейшых яго літаратуразнаўчых прац — даследаванне пра заснавальніка літоўскай пралетарскай паэзіі Юлюса Янoніса — убачыла свет таксама ў Мінску, у першай кніжцы альманаха «По раўдоная велява» («Пад чырвоным сцягам», 1934).

А вось ужо і зусім забыты літаратурны факт: у 1931 годзе Мінск наведаў вядомы прагрэсіўны пісьменнік Роюс Мізара (1895—1967), які прыехаў у СССР у складзе амерыканскай прафсаюзнай дэлегацыі. Мізара пабываў у доме-музеі I з'езду РСДРП, ва універсітэце, на швейнай фабрыцы, выступаў на пісьменніцкім вечары з дакладам аб літоўскай пралетарскай літаратуры ў ЗША. Вярнуўшыся ў Амерыку, Мізара выдаў на літоўскай мове кнігу «Да пятнаццацігоддзя Савецкага Саюза» (Нью-Йорк, 1932). Нядаўна мне ўдалося адшукаць гэтае унікальнае выданне. У ім ёсць цёплыя радкі пра Савецкую Беларусь, пра яе дасягненні ў розных галінах гаспадаркі і культуры. Мізара расказвае пра свае сустрэчы з Р. Мурашкам, М. Лыньковым, В. Каваліём, В. Сташэўскім, А. Звонакам. Відаць, з візітам Мізары звязана газетнае паведамленне аб тым, што для выдання ў ЗША перакладалася на літоўскую мову аповесць П. Галавача «Спалох на загонах».

Апынуўшыся ў Беларусі, літоўскія пралетарскія пісьменнікі па-ранейшаму жылі думкамі аб сваёй шматпакутнай радзіме. Жыццю і барацьбе рабочых і сялян у капіталістычным грамадстве прысвечаны аповесці і апавяданні Б. Паўлюкявічуса «Беспрацоўе», «Забастоўка», «Пасяленец», «Распрадажа», вершы А. Мяркіце «Калыханка», Ф. Вайшнораса «Голас літоўскага беззямельнага», «Пакідаючы вёску». Кожны з аўтараў у той або іншай форме звяртаўся да свайго бясхлебнага дзяцінства і беспрацоўнага юнацтва («Дзякуй» А. Дабулявічуса, «Бядоты батрака» Б. Паўлюкявічуса). Непахіснай верай у перамогу народа вызначаюцца «турэмныя» вершы і паэмы Ф. Вайшнораса, у якіх ёсць, дарэчы, многа сугучнага з паэзіяй В. Таўлая.

Нялёгкім быў для літоўскіх пісьменнікаў пасля іх пераезду ў БССР пераход да тэм новай, сацыялістычнай рэчаіснасці, няпроста было пераключыцца ад адмаўлення на сцвярджэнне. Былі пралікі, былі творы шаблонныя, рытарычныя. Але паступова, пад непасрэдным уплывам рускай і беларускай савецкай літаратуры, прыходзіў творчы вопыт, з'яўляліся сапраўдныя мастацкія ўдачы, сярод якіх можна назваць такія творы, прысвечаныя калектывізацыі ў літоўскіх вёсках БССР, як паэма Ф. Вайшнораса «Міколас Самуоліс», аповесць Б. Паўлюкявічуса «Сенакос», апавяданне А. Мяркіце «Хлеб ідзе», вершы «Ураджай» і «Першая баразна» А. Дабулявічуса, «Песня трактарыста» В. Скардзіса. Цікава, што да жыцця нацыянальных літоўскіх калгасаў у Беларусі звярталіся таксама пісьменнікі, якія жылі ў Маскве.

Жывучы ў Беларусі, літоўскія пісьменнікі, натуральна, прысвяцілі ёй нямала вершаваных і празаічных твораў. У 1937 годзе А. Мяркіце напісала ўсхваляваны верш «Беларусь, маці мая!», А. Дабулявічус — верш «Мінск», С. Раўдоніс — «На ўлонні прыроды ў Бабінавічах», Б. Пранскус — «Беларусі».

Развіццё літоўскай пралетарскай літаратуры праходзіла ў цеснай сувязі з развіццём савецкай літаратуры ўвогуле і беларускай у прыватнасці. У многіх творах А. Мяркіце, А. Дабулявічуса, Ф. Вайшнораса адчуваецца больш або менш яўная пераклічка з паэзіяй Я. Купалы і Я. Коласа, М. Чарота і А. Александровіча, П. Броўкі і П. Глебкі. Лепшыя творы беларускай літаратуры перакладаліся на літоўскую мову і друкаваліся на старонках газеты «Раўдонасіс артоjс» («Чырвоны араты»), якая выходзіла ў Мінску з 1927 па 1937 год. На літоўскай мове выходзілі таксама асобнымі выданнямі «Над ракой Арэсай» Я. Купалы (перакладчык Вайшнорас-Садайніс), «ТВТ» Я. Маўра (перакладчык А. Якшэвічус) і іншыя творы. З газеты «Літаратура і мастацтва» ад 12 студзеня 1936 года відаць, што да выдання на літоўскай мове рыхтаваліся таксама «Дрыгва» Я. Коласа, «Апавяданні» В. Каваля, «Пастка» С. Баранавых, «Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў» М. Лынькова.

У сваю чаргу літоўская пралетарская паэзія перакладалася і папулярызавалася на старонках беларускага друку. Часам газета «Літаратура і мастацтва» друкавала вершы літоўскіх паэтаў у арыгінале. На беларускай мове была падрыхтавана (на жаль, яна не ўбачыла свету) анталогія літоўскай пралетарскай літаратуры. У сходах літоўскай секцыі часта прымалі ўдзел беларускія пісьменнікі. Так, 4 лютага 1932 года з дакладам на такім сходзе выступіў М. Лынькоў. Праблемы літоўскай літаратуры займалі прыкметнае месца на Першым з'ездзе пісьменнікаў Савецкай Беларусі, на беларускіх пісьменніцкіх пленумах і сходах.

Творчая дзейнасць літоўскіх пісьменнікаў, якія жылі ў Беларусі, — цікавая старонка беларуска-літоўскага літаратурнага ўзаемадзеяння.

Адам МАЛЬДЗІС.

ПАРКІ КЛІЧУЦЬ

Выканком Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных і прэзідыум абласнога Савета прафсаюзаў прынялі пастанову аб правядзенні конкурсу калектываў мастацкай самадзейнасці горада па культурным абслугоўванні працоўных у парках і іншых месцах масавага адпачынку.

Конкурс, які аб'яўляецца з 9 мая па 15 верасня, прысвячаецца 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Яго мэта — паляпшэнне эстэтычнага выхавання працоўных на творах вакальнага, харэаграфічнага і драматычнага мастацтва.

У ім могуць прыняць удзел самадзейныя калектывы прадпрыемстваў, навучальных устаноў і арганізацый.

Умовы конкурсу патрабуюць, каб кожны калектыў штомесяц выступаў з двума-трыма канцэртамі, у праграмы якіх былі б уключаны творы, прысвечаныя У. І. Леніну, Радзіме, партыі.

У Дзень святкавання 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў усе калектывы-ўдзельнікі конкурсу павінны выступіць з канцэртамі ў парках, на агітпляцоўках мікрараёнаў, у клубах і палацах культуры.

Самадзейнаму калектыву, які зойме першае месца на конкурсе, будзе ўручан пераходны прыз выканкома гарадскога Савета дэпутатаў працоўных і абласнога савета прафсаюзаў і грашовая прэмія ў 500 рублёў. Калектыў, які зойме другое месца, атрымае прэмію ў 300 рублёў.

Вынікі конкурсу будуць падведзены да 1 лістапада гэтага года.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

БРЭСЦКІ драматычны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі паказаў прэм'еру спектакля «Дзесяць сутак за каханне» В. Канстанцінава і Б. Рацара ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра тэатра, народнага артыста БССР Г. Волкава. На здымку — сцэна са спектакля: у ролі студэнткі Іры артыстка Э. Собалева, маладога адваката Грачова — артыст В. Кастальцаў.

Фота М. ПАПОВА.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ДРУГАЯ АКВАРЭЛЬНАЯ

Гэтай страдаўняй выяўленчай тэхніцы падуладна ўсё — найтанчэйшыя адценні празрыстага воблачка ў люстэрку возера і кантрастныя фарбы старой і новай архітэктуры, феерыя сучаснага індустрыяльнага пейзажа і нюансы чалавечай псіхалогіі, жыццё рэчаў і складаная сюжэтна-тэматычная кампазіцыя.

Прасцейшая «тэхналогія»: фарбы, вада, папера, пэндзаль ды губка... А колькі магчымасцей выяўлення задумы! Не, не зблытаеш работы В. Цвірко і Л. Лейтмана, Г. Шутава і Ф. Гумена, А. Паслядовіч і Б. Аракчэева, М. Чэпіка, В. Кубарава і многіх-многіх іншых. У аднаго ўсе прыёмы лёгка «прачытваюцца», па рабоце другога не проста здагадацца, як дасягнуты эфект. Актыўна ўзнаўляюцца забытыя і паўзабытыя прыёмы акварэльнай тэхнікі, робяцца спробы знайсці новыя.

Знаёмячыся з экспазіцыяй, бачыш «вышэйшую матэматыку» акварэлі — умельства падпарадкаваць сабе ўсёмагутную, але вельмі ж капрызную тэхніку. Вось пейзажы ў ваколіцах гродзенскай Каложы, напісаныя В. Цвірко. Ён пісаў славуты архітэктурны помнік XII стагоддзя з розных пунктаў і адлегласцей, у розных ракурсах і ў рознай сувязі з прыродай. Мы разам з мастаком прыслухоўваемся да ледзянога дыхання перадвеснавога Наднямоння, ловім спеў жаўрука і ручая, любуемся высакародным майстэрствам старадаўніх дойлідаў. (Шчыра скажу, кепска, што гэтая сюіта ў экспазіцыі разарвана — паказваецца ў розных памяшканнях). Або вазьміце работы Б. Аракчэева — паэтычныя, манументальныя вобразы роднай прыроды. І кожны ліст — пейзаж-карціна. «Віцебшчына», «Крывічы», «Белая царква», «Летні вечар», «Дом будуецца», «Веснавое сонца», «Жніво», «На захадзе сонца», «Пейзаж з царквой»... Тонкае адчуванне прыроды, адмысловы падыход да кожнага матыву.

Радуе тэматычная і жанравая разнастайнасць экспазіцыі. Тут — вобразы нашых сучаснікаў і родныя краявіды, пейзажы, створаныя ў падарожжах, далёка за межамі рэспублікі, і сённяшняя прамысловасць, звычайныя імклівыя эцюды і прадуманыя да драбніц кампазіцыі. Да ліку апошніх, напрыклад, належыць «Мелодыя роднага краю» І. Пратасені. Пяшчотны блакітнавата-зеленаваты каларыт, задушэўныя дзяўчаты, якія спяваюць родную песню, гармонія іх настрою і настрою прыроды — усё падначалена мелодыі, што завалодала мастаком. Або вазьміце «Адпачынак на полі» М. Чэпіка. Тут — унутраная засяроджанасць людзей, адкрытасць і шчырасць перажыванняў (апошняму зусім не замінае пэўны дэкаратывізм работы).

«Геаграфію» творчых пошукаў нашых акварэлістаў відаць ужо хаця б з такіх работ, як «Лагойскі матыў» В. Васільева і «Барысаглебск» М Кірылава, «Клайпеда» В. Самачэрнава і «Суздаль» М. Бельскага, «Стары Плоўдзіў» У. Стальмашонка і «Карэлія. Шэры дзень» А. Варановіч, «Чырвоныя дахі Клайпеды» С. Абрамава і «Вечар. Ганалес» Д. Дукорскага, «Гомель. Порт» Т. Карлава і «Палессе» Р. Маліноўскага.

Уражваюць вобразы нашых сучаснікаў. Людзі сённяшняга дня, інтэлектуальныя, засяроджаныя, мэтанакіраваныя — у «Партрэце рабочага» А. Бяспалага, «Партрэце Г. Лісоўскай» М. Лісоўскага, «Аўтапартрэце» В. Шчарбакова. А вазьміце «Марыльку» В. Сахненкі або «Мастацтвазнаўцу» Г. Шутава, «Беларускіх партызан» Я. Ціхановіча, «Пісьменніка А. Міронава» Я. Красоўскага — якія розныя характары, які розны падыход да паглыблення ва ўнутраны свет чалавека. В. Сахненку, напрыклад, цікавіць чалавек у парыве радасці, а Г. Шутава — засяроджанасць, роздум над важнымі жыццёвымі пытаннямі. Сярод лепшых на выстаўцы — напісаны І. Бароўскім «Партрэт мастака Шутава». Персанаж партрэта — у стане разважлівага роздуму, засяроджанасці на сваіх думках. Прыгожы каларыт, трывалы малюнак, прадуманая кампазіцыя, пейзаж — усё падпарадкавана задачы расказаць пра натуру валявую, мэтанакіраваную. Нашы юныя сучаснікі — такія розныя і такія прывабныя — у работах Р. Кудрэвіч «Сашок», Ж. Шыдлоўскай «Мая суседка Галачка», Б. Раманава «Хлопчык».

Калі глядзіш такія работы, як «Трактарны завод» М. Чэпіка, «У порце» В. Кубарава, «Марсіяне» Л. Воранавай, «Сонца над Прыпяццю» Я. Іванешкі, трыпціх М. Чэпіка («Мінулае», «Партызаны», «Сучаснае»), «Беларуская калгасніца» В. Варламава, «Зямлянка» У. Стальмашонка, «Аэрадром» В. Лук'янава, — пераконваешся, якое няслушнае было некалі меркаванне, быццам акварэль — мастацтва камернае. Дзякуючы здольнасці перадаць шырыню, размах колернага гучання (як у жывапісе), дзякуючы праву на адкрытую ўмоўнасць прыёму (як у эстампе), акварэль мае неабмежаваныя магчымасці ў выяўленні думкі і пачуцця.

Што ж датычыць канонаў, да якіх, бывала, зводзілі спецыфіку акварэлі, дык пра паспяховае вызваленне ад іх сведчаць многія работы на выстаўцы. Тут акварэлі празрыстыя і звонкія. Пяшчотныя і суровыя. Стракатыя і манахромныя. Скарыстоўваецца і празрыстасць акварэлі, і яе здольнасць быць «крыючай».

Празрыстасць акварэлі, вытанчанасць колеру, паэтычную яго трапятлівасць і белую чысціню паперы, якая гарманічна ўваходзіць у каларыт, цудоўна адчуваюць Г. Вашчанка («Маладая»), В. Сахненка («Вясна»), І. Карасёў («Асенні матыў»), А. Паслядовіч («Вуліца ў Плоўдзіве»), Ф. Махаўцоў («Вясна», «Першая зелень»).

А вось падкрэслена жывапісная матэрыяльнасць колернай фактуры, матэрыяльная шчыльнасць паверхні фарбы, важкасць пластычнай формы асабліва відавочныя ў работах Ф. Гумена (нацюрморты, пейзажы са старой архітэктурай), Я. Іванешкі («Вечар»), В. Шчарбакова («Аўтапартрэт»), Я. Красоўскага («Нясвіж»), В. Сумарава («Дзень згасаў»), В. Ральцэвіча («Партрэт дзяўчыны», «Дворык»), Г. Ціхановіча («Вуліца ў Хіве»). У такіх работах няма механічнага пераносу прыёмаў масляннага жывапісу ў акварэль — шчыльнасць дасягнута чыста акварэльнымі прыёмамі. Так, напрыклад, у Ф. Гумена або ў Г. Шутава фарба ўбіраецца паперай, мастакі кіруюць «выпадковасцямі», якімі багатыя ўжытыя прыёмы. Шчыльнасць, як сведчыць практыка, — таксама прыродная ўласцівасць акварэлі.

Побач з работамі, у якіх — шырокія прыёмы акварэльнага пісьма, падначаленыя колернай экспрэсіі, нямала і такіх, дзе колернае рашэнне падпарадкавана выразнаму графічнаму бачанню натуры («Партрэт» І. Капяляна, «Адпачынак у полі» М. Чэпіка, «Веснавая мазаіка» Ф. Гумена, «Партрэт мастака Шутава» І. Бароўскага).

Нельга не адзначыць, што ў работах нашых акварэлістаў выяўляюцца і пошукі манументальна-дэкаратыўнага стылю. Прыгадайце той жа «Партрэт» І. Капяляна, «Горад над Свіслаччу» М. Чэпіка, «Залатую восень» Г. Шутава. Выразныя рысы манументальнасці — у памянёнай сюіце В. Цвірко.

Недахопы? Заканамернае пытанне. Ёсць і недахопы. Перш за ўсё — аднастайнасць матываў індустрыяльнага пейзажу. Малавата партрэтаў сучаснікаў і змястоўных нацюрмортаў. Кампазіцыі сюжэтна-тэматычнага плана — адзінкавыя. Адчувальная перавага пейзажа. Ёсць і работы, дзе слаба абгрунтаваны тыя ці іншыя акварэльныя прыёмы. Але не такія работы вызначаюць аблічча выстаўкі і яе ўзровень. Таму падкрэслю: другая акварэльная засведчыла несумненны рост майстэрства нашых акварэлістаў, несумненны зрух творчых пошукаў у кірунку набліжэння да сучаснасці. Мы яшчэ раз пераканаліся, што высакароднай тэхніцы акварэлі пад сілу ставіць і вырашаць надзённыя задачы, якія ставяць і вырашаюць усе «суседнія» творчыя цэхі.

Ул. БОЙКА.

ЧАСОПІСЫ ў красавіку

ПОЛЫМЯ · БЕЛАРУСЬ · МАЛАДОСЦЬ

Красавіцкія кніжкі беларускіх літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісаў прапануюць чытачам наступныя матэрыялы.

«ПОЛЫМЯ»

Нумар адкрываецца нізкай «Апавяданні пра Леніна». У ёй—апавяданні «Васіліна» В. Хомчанкі, «Стары ў паношаным шынялі» К. Паустоўскага, «Красавіцкі вечар» М. Ціханава, «Вяслуй наперад» Л. Радзішчава, «У цырульні» М. Зошчанкі (пераклад А. Шарахоўскай) і «Маленькая справа» Л. Ракоўскага (пераклад Л. Салаўя).

Друкуюцца таксама цыкл новых вершаў М. Лужаніна пад назвай «З няблізкай вандроўкі» і заканчэнне рамана Л. Арабей «Іскры ў папялішчы».

У раздзеле «Новыя пераклады»—паэма Станіслава Рышарда Дабравольскага «Яносік з Тарховай» у перакладзе з польскай мовы М. Танка.

А. Ус і А. Уладзімірава друкуюць заканчэнне нарыса «Вікторыя».

Раздзел часопіса «У свеце мастацтва» прадстаўлены артыкуламі Б. Бур'яна «Сэрца з сэрцам гутарку вядзе...»—пра творчасць народнай артысткі СССР Л. Ржэцкай і народнай артысткі БССР В. Галіны.

«Па законах красы»—так назваў свой артыкул пра паэзію М. Багдановіча Р. Бярозкін, які друкуецца ў раздзеле «Крытыка і літаратуразнаўства». Тут жа змешчаны артыкул Я. Герцовіча «Вернасць прызванню»—да 70-годдзя І. Гурскага.

Раздзел «Сярод кніг» складаецца з рэцэнзій В. Тараса на паэму А. Вялюгіна «Вецер з Волгі», У. Жыжэнкі—на аповесць А. Якімовіча «Канец сервітуту», А. Бялевіча—на зборнік вершаў М. Хведаровіча «Зоркі на камені», М. Прашковіча—на кнігу М. Капыловіча «Скрозь жывуць людзі». Змешчана таксама кароткая рэцэнзія А. Мальдзіса на кнігу Г. Штыхава «Галасы далёкіх продкаў».

«МАЛАДОСЦЬ»

Багаты паэтычны раздзел часопіса. Друкуюцца вершы А. Казловіча, М. Смагаровіча, У. Паўлава, М. Стрыгалёва, М. Стральцова, У. Фаміна і А. Крывіцкага. Проза прадстаўлена аповесцю П. Ткачова «Пакунак з наборам» і апавяданнем М. Базарэвіча «На канікулах».

Як заўсёды, шмат матэрыялаў у раздзеле публіцыстыкі. Тут змешчаны рэпартаж І. Калесніка «Твой росквіт, Любань!», артыкул А. Старычкова «У Горках Ленінскіх», нататкі камсамольскага работніка У. Ліпскага «Твая зорка», артыкул начальніка аддзела хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці Дзяржплана БССР Ф. Кузняцова «Сінтэтыка ў Беларусі», фотарэпартаж В. Ждановіча з Мінскага харэаграфічнага вучылішча, інтэрв'ю Н. Ісачанкі з народнай артысткай СССР Л. Ржэцкай і іншыя матэрыялы.

У раздзеле «Кнігі і час»—артыкул А. Міронава «Радавы партыі» (да 70-годдзя І. Гурскага), артыкул М. Родчанкі «З аднае крыніцы» (пра творчасць А. Твардоўскага і А. Куляшова), рэцэнзіі Е. Бондаравай на кнігу М. Цікоцкага «У. І. Ленін і эстэтыка публіцыстычнага слова», Ю. Свіркі—на зборнік вершаў Я. Вераб'я «Свежасць», У. Юрэвіча—на даследаванне В. Рагойшы «Паэтыка Максіма Танка».

Акрамя гэтага, у нумары ёсць раздзелы «Наш практыкум», «Ці помнім мы ўсё?», «Сур'ёзнае і кур'ёзнае», «Штрыхі гісторыі», «Акно ў прыроду» і інш.

«БЕЛАРУСЬ»

Часопіс прапануе чытачам вершы А. Бялевіча, К. Кірэенкі, М. Смагаровіча і М. Вяршыніна, урывак з новага рамана І. Гурскага, апавяданне І. Навуменкі «Месячная ноч», пачатак дакументальнай аповесці В. Мысліўца «Пасланец Балтыкі». Пад рубрыкай «З літаратурнай спадчыны» надрукаваны невядомы верш Якуба Коласа.

Рад матэрыялаў нумара прысвечаны У. І. Леніну. Так, артыкул М. Тойбермана «Адліта ў метале» расказвае аб савецкай медальернай Лeнініяне, артыкул П. Ткачова «Першая ссылка»—пра ссылку студэнта Казанскага універсітэта Уладзіміра Ульянава ў вёску Какушкіна.

У нарысе В. Алешні «З хлебам-соллю» гаворыцца пра будні калгаса «12 год Кастрычніка» Рагачоўскага раёна, у «Званах Хатыні» А. Мызнікава—пра Хатыньскую трагедыю. М. Марушкевіч у нарысе «Ліст з-за акіяна» расказвае пра новае жыццё палескай вёскі, а В. Макарэвіч у нарысе «Жывая крыніца»—пра загадчыка Крупскай раённай бібліятэкі І. Алексіевіча.

Змешчаны ў часопісе дакументальныя замалёўкі У. Мяжэвіча пад агульным загалоўкам «Былі суровых гадоў».

У раздзеле «Новыя кнігі» надрукаваны кароткія рэцэнзіі М. Янчука на кнігу І. Гурскага «На берагах Нявы», Р. Баруты—на зборнік сучаснай паэзіі ГДР «Пярэднія выйшлі ў заўтра», А. Паўловіча—на манаграфію Ф. Куляшова «Іван Мележ», Е. Івановіча—на зборнік «Беларускія народныя гульні».

Да 160-годдзя з дня нараджэння М. В. Гогаля друкуецца артыкул І. Баса «Паклон табе, Гоголь».

Акрамя гэтага, у нумары змешчаны шэраг пазнавальных матэрыялаў, ёсць тут таксама раздзелы «Парады ўрача», «Гумар», «Шашкі» і інш.

Кастусь КІРЭЕНКА

(«Беларусь»)

■ ■ ■

А як было б цудоўна:
скрозь нязгасна
Стаяць прад намі твары змагароў,
І ўсім праменіць толькі прыклад
шчасны,
І добрае адно хвалюе кроў,
І светлае вядзе шляхі ў стагоддзі,
І брацкае—заўжды, як дар
сяброў,
Яднае свет... У непарыўнай згодзе
Ідуць народы, — кожны для сябе
Жывое сонца — ўзор жыцця —
знаходзіць!

■ ■ ■

Так будзе. Гэта блізка. Светач
міру
Мацней, гучней па свеце робіць
крок,
І ўсё смялей вяшчуе свету
шчырасць.
Хіба твой не пільнейшы сёння
зрок!
Хіба не пашырэлі небасхілы
Там, дзе гучалі клятва і зарок!

І з гэтай верай
я мацую сілы,
Іду і бачу толькі ў сонцы дні.
Хоць навакол яшчэ нямала скавілу,
І лютасці, і змрочнай галгатні, —
Іду ў святло! Часамі кладкай
зыбкай,
Але іду! І мудрай чысціні
Нішто не ў знак: ні гвалт пазёраў
хліпкіх,
Ні катаў смех, ні злосны крык
гайні...

Максім ЛУЖАНІН

(«Полымя»)

З НЯБЛІЗКАЙ ВАНДРОЎКІ

СВІТАННЕ

Равуць пажарныя сірэны,
Трывожаць ноч па сто разоў.
Я вырываюся над сцены
Нью-йоркскіх гаматных муроў.

Гляджу цераз кудзельны морак,
А можа праўда, не на жарт,
У неўтаймоўны гэты горад
Ступіў пажар, шугнуў пажар.

Дарма! Адкуль такія страхі!
Ні знаку полымя наўкол,
Стаяць сабе спакойна гмахі,
І дахі не ляцяць на дол.

Трывогі марнай не спыняю,
Чужой турботы не гашу,
Няхай равуць!
То ж дзень світае
Не на адну маю душу.

Патомак мой на веру прыме,
Што для світальных гэтых спраў
Я з аднадумцамі сваімі
Шторання сонца абуджаў.

А дэлегаты Асамблеі
Пасведчаць можа, буду рад:
Калі тут штосьці дзесьці тлее,
У гэтым я не вінават.

ПЕРАСЯЛЕНЦЫ

Порт залыпаў соннымі вачамі,
Карабель бярэцца на прыкол,
І на борце людзі закрычалі —
Рвуцца ў рай з птушыным
малаком.

Хоць бы падказала ім жанчына,
Змерзшая,
ды факел жа ў руцэ,—
Тут замешан край не на птушыным
І наогул не на малацэ.

Хай крычаць рэкламы на
Брадвеі —
Прытрымай у пальцах — слізкі!—
цэнт:
Хлеб не памякчэе, не станнее,
Чый ні сеў бы зверху прэзідэнт.

Неаднойчы ўспомняць маму з
татам,
І дастане бог на арахі,
Ім свабода трэба, а не статуя,
А дамоў завязаны шляхі.

Не закрасіш золатам і кока
Даўкі смог і горкі смак бяды.
Б'ецца ў бераг пенная затока
Горам перасоленай вады.

■ ■ ■

Калі я гляну з сумнага пагорка,
Дзе пахаваны Кенэдзі, на горад,
То ўбачыў, што нагробкі
прэзідэнтаў
Зліваюцца ў адну прамую рысу
Вады, газонаў, вуліц, тратуараў.
Яна ідзе з магіл у Капітолій,
Дакладней кажучы, наадварот:
Ад Капітолія на могілкі.
Не гэта
Мяне здзівіла—дзіўна, што
прамая
Нагадвала крывую лёту кулі
Ад Лінкальна да Кенэдзі.
Вось напамінак горкі
Для прэзідэнтаў.
Крышку справядлівых.

ЧОРНАМУ ТАВАРЫШУ

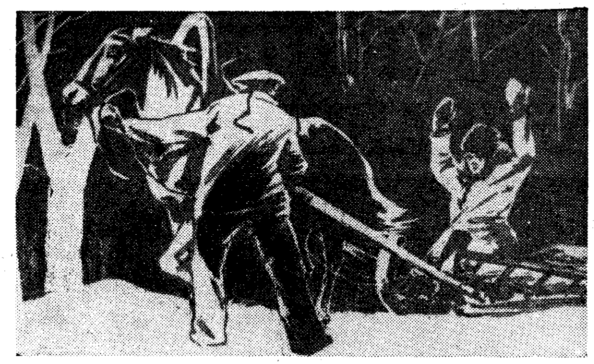
...А рэчку як ні падпірай,
Яна за берагі прарвецца,
Пераліецца цераз край.
Так і народ у паняверцы:
Як ні змушай, як ні трымай,
Трапечацца жывое сэрца.

■ ■ ■

Гэта ты прыслала рана мне,
Беларусь, з сваіх пагоркаў
Нешта вельмі нечаканае —
Снег на вуліцы Нью-Йорка.

Як жа, мілы, як жа, белы мой,
На санях ці на кіях,
Ты прабег паўсвета цэлага,
За сварлівы акіян!

І сняжыны над прасторамі
У сузор'і павязаў...
Каб яшчэ завея спорная
Ды з-пад елкі дзераза!

Малюнак мастака К. Ціхановіча да аповесці В. Мысліўца «Госць Балтыкі» («Беларусь»).

Уладзімір ПАЎЛАЎ

(«Маладосць»)

БАЯВЫЯ СЦЯГІ

У бывалых салдат адкрываюцца
раны старыя.
Праз гады прачынаецца гром
франтавых кананад.
Боль нястрымны тады набяжыць
на сцягі палкавыя,
Варухнуцца ў музеях сцягі
партызанскіх брыгад.

Іх салдаты ляжалі ў балоце ці ў
спаленым жыце.
І вось зараз апошні ў жыцці іх
і бой і парад.
Палкавымі сцягамі вы іх на
мінуту акрыйце,
Прыспусціце ў жалобе сцягі
партызанскіх брыгад.

Поступ маршавых рот і глухія
дарогі лясныя,
Штыкавыя атакі і попел
халодных блакад—
Ахіналі сабой баявыя сцягі
палкавыя,
Асянялі сабою сцягі партызанскіх
брыгад.

Дык зніміце чахлы, не трымайце
сцягі у музеях,
А наперад святочных калонаў
выносьце на пляц.
Хай над намі святыні бацькоўскаю
славаю рэюць,
Баявыя сцягі,
Хай над намі сцягі шалясцяць.

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Згасаеш! Ну, згасай! Навошта
варушыць
Вуголле шэрае, каб іскарку
пабачыць!
Згасаеш — ну, згасай! Хоць
горка на душы,
Хоць ведаю, што гэта ўрэшце
значыць.

О, гэты дым! Казыча уваччу—
Так здрадліва слязу,
прытворна выбівае.

Не, плакаць не хачу, смяяцца
— не хачу.
Зацяўся і маўчу. Хай так
цяжар спадае.

Я пісем не палю. І песень не
кляну:
Яны былі, прайшлі і, значыцца,
прапеты.
А пісьмы! Хіба што рукою іх
крану —
Жахліва! Бы знайшоў
трамвайныя білеты,
Схаваныя на шчасце. І цяпер
Глядзіш на іх, спакойна
разважаеш,
Якое шчасце браў ты на павер,
Калі, чаму! І хоць забі —
не знаеш.

■ ■ ■

І зноў цябе заву,
Маленькую, малую,
Схіляю галаву
І холад воч цалую.

Навошта верыш мне,
З якой такой нагоды!
Хоць не сказаў я «не»,
Ды не сказаў і «згода».

Так згубна, знаю я,
Забыць ратунак меры.
Балюча мне ўдвая
Ад той наіўнай веры.

Не, не, я не хачу
Пакарыстацца ёю,
Хоць знаю — заплачу
За кожны міг з табою.

Я зведаў больш, чым ты,
І ў часе адцвітання
Мне, як дакор, кветы
Нясмелага кахання.

Мне б лепей у журбе,
У думках і здалёку,
Ў табе і пры табе
Шукаць сабе палёгку.

Чаму ж цябе заву,
Маленькую, малую,
Схіляю галаву
І холад воч цалую!

Марк СМАГАРОВІЧ

(«Беларусь»)

ЛЕС МОЙ РОДНЫ

Лес мой родны заўсёды пануры,
Не раскрые сваіх таямніц.
Я прыйшоў да яго пасля буры
На агеньчыкі спелых суніц.

На дубах тут сукі пасівелі,
Ля ствалоў, нібы совы, тырчаць.
Ледзь відаць з-пад разгалістай елі
Карані васьміногa-карча.

На паляне, як тыя мядзведзі,
Прытаіліся бурыя пні.
Шэры заяц мясцовасць агледзеў,
Пакуляўся ў прыпол цішыні.

■ ■ ■

Я ў кажушку, як сноп. Прасвет
паляны.
Трафейны аўтамат наперавес.
Перад паходам кураць
партызаны,
Нахмурыўся сурова грозны лес.

А побач буданы стаяць, як хаткі.
Іх пабяліў старанна снегапад.
І мне здаецца: выйдзе
з фотакарткі,
Пагрэцца пажадае ўвесь атрад.

Я б закрычаў ад радасці: героі!
Руку б пацісну ў кожнаму
дружку...
Між партызан — былых сяброў
па зброі —
Стаіць маё юнацтва ў кажушку.

Уладзімір ФАМІН

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Нам у трыццаць —
За сорак даюць,
Скроні нібыта пенай пакрыты.
У трыццаць тры
«Маторы» здаюць,
Хоць нам кажуць:
«Жыццём не біты...»

А ў жыцці нам хапіла спаўна,
На бацькоў сваіх
Доляй падобны.
Нас таксама
шматала вайна
І карміла
не булкаю здобнай.

У лапцях і анучах
Зімой
Мы ад сцюжы
ажно дзірванелі.
Толькі не ад марозу
Парой —
За гадзіну
У блакадзе сівелі.

Мо таму
мы да працы жадны,
Добра знаем
цану нашай волі.
Аднаго я хачу —
каб сыны
Не сустрэлі няшчасця
Ніколі.

Анатоль КРЫВІЦКІ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Я з племя старажытных крывічоў,
Што мудрасць для нашчадкаў
захавалі
І ляды расчышчалі ад карчоў,
І жыта на дзялянках высявалі.
Хадзілі паляваць углыб лясоў,—
Працяты дзідаю гарэў крывавы
золак,
І чуўся ў рыку раненых звяроў
І продка майго смелы голас.
Калі ж у схватцы падаў на траву
І вочы прагай барацьбы згаралі,
Ён падымаў высока галаву,
І вусны свой праклён багам
шапталі.
І на паляну, да старых дубоў,
Суродзічы яго у шлях апошні
неслі.
...На трызне ўвечары у полымі
кастроў
Яго жыццё звінела мужнай
песняй.

Валянцін Мысліўец
ПАСЛАНЕЦ БАЛТЫКІ
УРЫВАК З АПОВЕСЦІ

(Беларусь»)

Герой гэтай аповесці Андрэй Агеевіч Блажко — сын беднага селяніна з вёскі Харавічы, што на Міншчыне. У 1915 годзе ён быў прызваны на службу ў царскі флот. Каранцін адбываў у Крукаўскіх казармах у Петраградзе, затым служыў на многіх караблях Балтыйскага флоту. Прымаў удзел у штурме Зімняга, выступаў як агітатар у многіх вайсковых часцях. У канцы 1919 года быў камандзіраваны ў Беларусь, у свае родныя мясціны, для арганізацыі партызанскага руху ў тыле пілсудчыкаў. Пра гэта і расказваецца ў аповесці.

Глуха, трывожна шуміць зімовы лес. Вецер скалыхне верхавіны ялін, сыпане снежную жарству, і зноў адзінота, цемень.

Колькі гадзін тупае Андрэй, узіраецца ў дарогу. Хоць бы якая падвода!

Стынуць у чаравіках ногі. Не трымае цяпла вынашаны матроскі бушлат. І бесказырка — не для зімы. Адубянелыя рукі цягнуцца да твару, азяблыя пальцы пацiраюць вушы.

Адных трыццаць вёрст да роднай Дукоры! Калі б ведалі бацька, маці! Калі б што ведала Надзя, яго любімая Надзея! Усе б заслоны жаўнераў абмінулі б, прыехалі б. А так тры гады ніякай весткі нікому...

У імгненне Андрэй замёр на месцы, прыслухаўся. Да яго набліжаліся коннікі. Некалькі чалавек ляцелі галопам. Ці не жаўнеры? Рука мацней сціскае рэвальвер... Андрэй хавасцца за дрэва. Так і ёсць — пілсудчыкі. Цэлы ўзвод праскакаў міма. О, калі б іх было адзін ці двое! Першай куляй напаваў! Але ж блізка і Мінск, яшчэ пачуюць стрэл.

Зноў на дарозе конскі тупат. Рыпяць палазы. Адна падвода. Гэты нідзе не дзенецца, падвязе.

— Стой, чалавек! Куды спяшаешся такой цемрай? — сказаў Андрэй, забягаючы наперад.

— Но-о! — яшчэ мацней гукнуў мужчына з саней і шлёгнуў пугай каня.

— Стой, страляць буду! — крыкнуў Андрэй і схапіўся за лейцы. — Куды едзеш, пытаю?

— Я... на Пухавічы, — падняўшы рукі, прамармытаў незнаёмец. — Не страляйце, грамадзянін... Куды хочаце, — завязу.

— Мне ў Дукору!

— У Дукору, кажаце?.. Вельмі прыемна. А да каго вы там?

— Ты што, тутэйшы? Людзей ведаеш?

— Божа мой, як жа не ведаць...Я — з фальварка. Чулі можа Баравіка?

— Некалі з бацькам сена касілі гэтаму кулаку... А ты можа Стась, сын яго?

— Ага, сын.

— Дык давай паганяй... Я Агея Блажко сын, з Харавіч.

— Андрэй! — збянтэжана адхіснуўся назад, як ад полымя, Стась. — Казалі ж, што ты загінуў... Як жа цяпер з Надзеяй будзе?

— З ёю што здарылася?

— Ды нічога асаблівага... Но-о, гнеды! Варушыся!

Яны моўчкі мінулі Будзілава, Архірэеўскі лес. Андрэй думаў пра тое, з чаго пачынаць сваю дзейнасць на радзіме. Трэба хутчэй, неадкладна збіраць зброю. Верных людзей знайсці ў вёсках. Камісара б энергічнага...

Стась нечага нерваваўся, усхопліваўся на калені ў санях і лупцаваў каня пугаўём. Потым ён нечакана прапанаваў:

— Ці не заедзем у карчму? Даўно з табой бачыліся. Ды і мароз, каб ён згарэў...

— Можна. Толькі б на жаўнераў не напароцца.

— А ты што, без дакументаў?

— Спакойна! Дакументы ёсць... Дэзерцір я, з-за фронту.

— Божа мой, з якімі людзьмі не стрэнешся.

А ўсё рэвалюцыя... Захацелі пралетарыі панства, а мужыкі — зямлі. Каторы год неспакой. Белыя вунь на Бярэзіне акапаліся. На Маскву цэляцца... Эх, з'елі Расію бальшавікі! Крыві той гралілося! А што заваявалі?.. Зямля, воля, фабрыкі... Хто ўсім будзе кіраваць?

— Бальшавікі будуць!

— Ты ім верыш?

— Прывязвай каня, Стась! Зойдзем перакусім...

У карчме было амаль пуста. Гаспадар, тоўсты і рухавы мужчына год пяцідзесяці, развёў рукамі і спакойна сказаў:

— Нічога, хлопцы, няма. Белякі ўсё пад мятлу вымелі.

— Божа мой, можна загінуць у дарозе, — паматаў галавою Стась і міргнуў крадком гаспадару. — Пагрэцца ж трэба, дарога вялікая...

Гаспадар крыху памякчэў.

— А хто з вас разлічвацца будзе? — спытаў ён. — У мяне ж сям'я...

— Божа мой, ці не думаеш, што Баравік абманіць? У мяне фальварак, грошы... Золатам табе заплачу! Чалавек ад чырвоных збёг...

Гаспадар выйшаў за дзверы. Неўзабаве ён прынёс цэлы ахапак адзення: стары латаны кажух, вынашаныя суконныя штаны, падшытыя нейкай цыратай, лямцаватыя валёнкі і вялікую шапку-кубанку. Стась усміхаўся. Неяк пацяплела на душы і ў Андрэя. Падняўшыся з шырокай дубовай лавы, ён падаў гаспадару жылістую, чырвоную з марозу руку. Потым, накульгваючы, падышоў да стала і моцна пацiснуў Стасеву далонь.

— Божа мой, свае ж людзі, — неяк сарамяжа-натуральна адказаў Стась. — Вось вып'ем харашэнька і паедзем дамоў.

— Дзякую, Стась, калі-небудзь разлічымся.

— Выпівай і закусвай. — Стась падкладваў у міску вяндліны, весела смяяўся і ўжо ляпаў па плячы Андрэя. — Цяпер проста ў Дукору. Дасць бог, яшчэ пажывем за гаспадарамі.

Андрэй маўчаў. Зласнавата зіркаў на гаспадара, на Стася, сам сабе падліваў у чарку, выпіваў за адзін глыток, закусваў.

— Дык што ты пра Надзю хацеў сказаць?— раптам адсунуў ад сябе міску, чарку і ціха спытаў Андрэй.

— Хадзіў я да яе... Божа мой, калі б не гэткая завіруха на свеце! Вяселле б даўно справілі...

— Думаеш, Надзя за цябе пайшла б?—працадзіў праз зубы Андрэй—Яна ж прыгажуня!

— У булён прыгажосць не ўкінеш. А ў мяне коні, каровы! Авечак чарада! Фальварак!

— Нічога ў цябе, Стась, няма! Забудзься на тое... Дык Надзя табе адмовіла?

— Як так адмовіла?. Сказала, няхай вайна закончыцца... А колькі тут чакаць? Вось у мяне дакумент. Загад Рэўваенсавета па шаснаццатай арміі. Чырвоныя патрабуюць ад лесанарыхтоўчых арганізацый «...у самым тэрміновым парадку прыняць усе меры, якія залежаць ад іх, і неадкладна падняць прадукцыйнасць працы». Яны хочуць замацавацца.

— Ты вельмі п'яны, Стась! Разлічвайся і паедзем.

На двары было ціха, зорна. Недзе блізка брахаў сабака, моцна галасіла жанчына.

— Пілсудчыкі шныраць.

— Божа мой, хто пераможцаў асудзіць?

Моўчкі мінулі дрымотна-задуменны Арлоў лес.

Андрэй ляжаў на баку, трымаў у руцэ рэвальвер і ўсё глядзеў, як далёка ў вышыні падалі буйныя і мігатлівыя зоркі. Ды так часта, што аж шкада станавілася! Нібы родныя, самыя блізкія гаслі на яго вачах.

Нечакана ўявілася маці. У белай вышыванай кофце. У доўгай, як не да пят, у зборкі, спадніцы. Заплаканая. Якраз такая, як праводзіла яго за гасцінец — на службу...

Бацька маўкліва ішоў за падводай, не глядзеў на людзей. Сівое шчаціннe вырывалася з-пад шапкі. На худых плячах прыліпала выбеленая, вышываная кужэльная кашуля. Лапці, як ні стараўся Агей падымаць ногі, уздымалі пыл.

Сястра Волька, рослая, стройная, ішла побач. Яна амаль не плакала, толькі выціpала хусцінкай потны высокі братаў лоб.

А Надзя, яго любая, і блізка не падышла. Каб не расплакацца, каб не даваць людзям лішняй гаворкі. Пацалаваліся позна вечарам, на тым і развіталіся...

Апоўдні былі ў Ігумені, на рэкруцкім пункце.

— Глядзі, сынок, сцеражыся. Вайна цяпер... Германцу тут не месца... Давай па кілішку вып'ем. Бог ведае, калі стрэцімся.

Зайшлі ў шынок, заказалі кварту. На закусь два тоўстыя селядцы. Выпілі. Позна ноччу кабыла прывезла п'янага Агея дамоў. Без шапкі. Заспанага. Ніхто яго не лаяў, не шкадаваў. Толькі Волька, рассупоньваючы хамут, спытала:

— Тата, а дзе ты Андрэя пакінуў?

— Там! — зласнавата буркнуў Агей, пакашляў у кулак і пайшоў у пуньку, мусіць, спаць на сене.

А ў тую ноч Андрэя гналі пеша ў Пухавічы на раз'езд. Паўз дарогу на вузкіх палосках гнуліся долу важкія каласы. Далёка, здавалася ў роднай Дукорскай пушчы, кукавала зязюля: адрывіста і бясконца. Хораша так, як свае вясковыя, запявалі дзяўчаты:

Па лугах вада разліваецца,
Ой, да лю-лі, лю-лі, разліваецца.
На вайну хлопцы ўсе збіраюцца,
Ой, да лю-лі, лю-лі, ўсе збіраюцца.
Яны з роднымі развітваюцца.

Праз тыдзень эшалон з беларускімі рэкрутамі спыніўся ў Піцеры. Апошняя станцыя. Да Крукаўскіх казармаў прывялі строем, падганялі флоцкія старшыны.

Назаўтра ж пачалася каранцінная служба.

— Вышэй насок цягні, матрос Блажко, — крычыць на ўвесь плац старшы матрос. — Вышэй, быдла.

— Я чалавек! — як не плачучы ад крыўды, смела адказвае Андрэй. — Я «міністэрскую» школу закончыў!

— Ах, школу! Дык палучай!—наляцеў з кулакамі на навічка мічман. — Выб'ем з цябе мужыцкую ўпартасць! У карцэры згноім! Як гніду раздавім!

Размахнуўся і аплявушыў мічмана — той аж крэкнуў, пляснуўшыся на брук. Бяжыць старшы матрос на выручку — і таго вобзем. Стаіць у нерашучасці Андрэй сярод плаца, не ведае, да каго звярнуцца.

Вечарам, галоднага і раздзетага, пасадзілі матроса «імперскага флоту» Блажко ў карцэр. Ажно па калені напусцілі халоднай вады, каб не сеў, не прылёг...

Раніцаю Андрэй звёў вочы, прыпёршыся да бетоннай сцяны, як раптам загрымела завала і адкрыўся люк.

— Вось табе хлеб, сала,—грубавата сказаў матрос і падаў пасылку.—Ад партыйнай ячэйкі атрада... Памятай закон канспірацыі. Ты знойдзеш маіх сяброў на лінкорах «Павел І», «Гангут», «Петрапаўлаўск», «Цэсарэвіч», на крэйсерах «Расія», «Дыяна», «Рурык»... Будзь гатовы да рашучай барацьбы з самадзяржаўем...

Матрос задраіў люк, пайшоў.

Быццам якое азарэнне найшло на Андрэя! Значыцца, ёсць на флоце добрыя людзі, ёсць бальшавікі!

З гэтага дня неадольная вера ў сілу партыі не пакідала яго ні на хвіліну.

У Петраградзе пачалася Лютаўская рэвалюцыя. Бальшавікі Кранштата вырашаюць падтрымаць мужных пралетарыяў двума батальёнамі. Суткамі не спяць матросы. А ў ноч на 1 сакавіка 1917 года Андрэй Блажко выводзіць свой батальён на вуліцу. Арганізавана ідуць салдаты і матросы. У сярэдзіне калоны загучала песня:

Смело мы в бой пойдем...

І тут нечаканая сустрэча... Галоўных дэспатаў Кранштата — адмірала Вірэна і яго памагатага Стронскага — паўстанцы вядуць на Якарную плошчу. А праз некалькі крокаў — таго самага вар'ята-мічмана. Прыгавор рэвалюцыйнага суда кароткі: расстраляць...

У дні веснавога крыгалому Андрэй напісаў сваё апошняе пісьмо ў вёску.

«Прывітанне з Кранштата!

Добры дзень, мая радасць Надзея!

Даруй, дарагая, што так доўга не пісаў. Вельмі заняты—у сэнсе прапаганды. Многа чытаю. Выкрываю тых, хто супраць нас, бальшавікоў. Якое задавальненне ператвараць сыры людскі матэрыял у сумленнага матроса, салдата! А цяпер нам вельмі неабходна абуджаць класавую свядомасць у народзе.

Чула можа—пралетарыі скінулі цара. Але гэта яшчэ не заваёва. Ніякай падтрымкі буржуазнаму Часоваму ўраду! Уся ўлада Саветам! Канфіскацыя памешчыцкіх земляў! Братанне на фронце...

Пісем мне не пішыце. Новы адрас паведамлю дадаткова...

Не хвалюйся, Надзея! Усё будзе добра. Я вярнуся. А пакуль што буду рабіць усё, каб людзі зразумелі сябе. Трэба змагацца за інтэрнацыянальны парадак, за свабоду ўсяго чалавецтва.

Да сустрэчы! Бадзёрасці і здароўя табе, родная! Твой Андрэй».

Ён перачытаў ліст, які паказаўся яму надта сухі і афіцыйны. Дастаў бялейшы аркуш паперы, паклаў на тумбачку, але тут пачуўся зычны голас вахценнага:

— Матроса Блажко ў Кранштацкі Савет! Тэрмінова!

Не раздумваючы, Андрэй сунуў паперу ў баталерку, таропка падпісаў канверт... Хай дарue. Іншым разам цяплей напішу. І дамоў бы трэба, што жыў, здароў... Андрэй хуценька апрануўся па форме. У імгненне па стромкай лесвіцы выскачыў на верхнюю палубу.

— Хто выклікаў?—спытаў у вахценнага, свайго сябра Міці.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

«НЕМАН» № 4

Чацвёрты нумар часопіса адкрываецца нізкай вершаў беларускіх паэтаў — А. Русецкага, С. Шушкевіча, П. Пестрака, У. Паўлава, С. Грахоўскага, Э. Агняцвет і А. Звонака, прысвечаных Уладзіміру Ільічу Леніну. Надрукаваны таксама вершы Д. Сімановіча і Хв. Жычкі (пераклады І. Ласкова і А. Дракахруста).

Проза прадстаўлена аповесцю П. Кавалёва «Чырвоны лядок» (пераклад М. Гарбачова) і апавяданнем А. Марціновіча «Вайна вярнулася» (пераклад І. Ласкова).

У нумары змешчана заканчэнне рамана П. Адамса «Анёлачкі па дзесяць шылінгаў» (пераклад з нямецкай мовы Я. Нікаева).

У раздзеле «Публіцыстыка» надрукаваны артыкул А. Савелічава «Цяжкія рэзервы» — аб праблемах навучання і далейшага выкарыстання ў прамысловасці выхаванцаў устаноў працоўных рэзерваў рэспублікі. Нарыс І. Капыловіча «Лясны патруль» прысвечаны гераічнай працы лётчыкаў і парашутыстаў, якія змагаюцца з ляснымі пажарамі. «Гэта было пад Смалявічамі» — так называюцца ўспаміны былога партызана А. Сцепаненкі.

Раздзел «Мастацтва» складаюць артыкулы галоўнага рэжысёра тэатра імя Я. Коласа С. Казіміроўскага і артыстаў тэатра імя Я. Купалы Г. Гарбука, А. Мілаванава і Р. Філіпава. Гэтыя артыкулы — працяг размовы аб праблемах сучаснага беларускага тэатра і драматургіі, распачатай У. Няфёдам у студзеньскай кніжцы «Немана».

Часопіс друкуе рэцэнзіі Ф. Яфімава на зборнік «Табе, Беларусь», А. Браілоўскага — на зборнік апавяданняў І. Чыгрынава «Па сваіх слядах», які выйшаў у Маскве, М. Жыгоцкага — на кнігу «Скрозь віхуры навальнічныя».

Пад рубрыкай «Наш каляндар» — матэрыялы да 70-годдзя з дня нараджэння І. Гурскага, Л. Ржэцкай і В. Галіны.

У раздзеле «Знойдзена ў архівах» — артыкул Б. Гарта аб музычным жыцці дарэвалюцыйнай Беларусі.

Акрамя гэтага, у нумары ёсць раздзелы «Чалавек і прырода», «Розныя рознасці», «Сатыра і гумар».

Госці Мінска

ПОШУК — АБЯЦАННЕ ПЛЁНУ

Выконваецца харэаграфічная сцэна «Шаўковая дзяўчына».
Фота Ул. КРУКА.

У апошнія гады на балетную сцэну прыйшла цэлая група маладых таленавітых балетмайстраў. Абапіраючыся на вопыт, накоплены папярэднімі харэографамі, яны шукаюць свае шляхі, імкнуцца сказаць сваё слова ў вырашэнні складаных харэаграфічных тэм. Адны з іх, такія, як Алег Вінаградаў, Наталля Касаткіна, Уладзімір Васільеў, ужо сталі вядомыя, іх спектаклі ідуць на сцэнах вядучых тэатраў краіны, іншыя — яшчэ робяць свае першыя творчыя крокі.

Несумненную цікавасць выклікаюць і работы Булата Аюханава, выпускніка балетмайстарскага факультэта Дзяржаўнага інстытута тэатральнага мастацтва імя Луначарскага, мастацкага кіраўніка харэаграфічнага ансамбля «Малады балет Алма-Аты».

Гэты калектыў малады не толькі па назве, яго «ўзрост» усяго паўтара года. Малады і кіраўнік, маладыя артысты, бо амаль усе яны ўчарашнія выпускнікі Казахскага харэаграфічнага вучылішча. Булат Аюханаў быў у свой час мастацкім кіраўніком вучылішча і здолеў аб'яднаць групу моладзі, захапіць яе сваімі пошукамі, эксперыментамі, работай над новымі творамі. Выпускнікі і склалі асноўнае ядро ансамбля.

У вялікай праграме ансамбля прадстаўлены самыя разнастайныя нумары, класічныя, характэрныя танцы, урыўкі з балетаў, пастаўленыя рознымі балетмайстрамі. Тут вядомыя мініяцюры Якабсона, танцы Галяйзоўскага, работы іншых харэографаў. Але не гэтыя нумары вызначаюць творчае аблічча калектыву. Асноўнае месца ў праграме займае арыгінальны рэпертуар, створаны кіраўніком ансамбля Булатам Аюханавым.

Гамлет, Кармэн, Наташа Растова, Пракоф'еў, Сен-Санс, Равель, Скрабін, Шуберт... Вось тэмы, вобразы і кампазітары, якія прыцягнулі творчую ўвагу пастаноўшчыка.

Што ж гэта — усяяднанасць? Ці пагоня за модай?

Бадай, ні тое, ні другое. У цэнтры ўсіх работ Б. Аюханава — прагны да шчасця чалавек з яго складанымі перажываннямі, пачуццямі, зменай настрою. Далёка не заўсёды ўсё аднолькава ўдаецца пастаноўшчыку. Часам праслізгвае схематызм, падкрэсленая рацыяналістычнасць рашэння («Раманс» на музыку кампазітара Амброзіо). Гэта — выдаткі пошукаў, амаль непазбежныя.

Асабліва блізкія Б. Аюханаву вобразы, навеяныя казахскім фальклорам, народнымі легендамі і паданнямі, роднай прыродай. Такія нумары, як «Танец акынаў», «Беркут і ліса», «Раніца ляснога аленя», несумненна, самыя яркія, самыя лепшыя ў праграме. Пераклікаецца з імі і надзвычай паэтычная, чароўная ў сваёй бліскучай і выразнай харэаграфічнай мове «Няспетая песня» на музыку Н. Атаевай.

Але менш за ўсё хацелася б пісаць звычайную рэцэнзію на выступленне ансамбля. Яго работа, яго пошукі прымушаюць думаць аб іншым. Бо стварэнне такога «лёгкага», мабільнага (у складзе «маладога балета Алма Аты» усяго 15 чалавек), калектыву, які не баіцца творчай рызыкі, відаць, было б карысным і ў нашай рэспубліцы. Плён ад работы такога ансамбля відавочны. Гэта і больш шырокая прапаганда харэаграфічнага мастацтва, і магчымасць рэгулярных сольных выступленняў для пачынаючых артыстаў, гэта і база для работы над новымі канцэртнымі нумарамі і своеасаблівая эксперыментальная творчая лабараторыя. Дарэчы, і ў алмаацінцаў некаторыя нумары — гэта «нарыхтоўкі» будучых, больш буйных харэаграфічных твораў. У планах ансамбля пастаноўка некалькі нацыянальных балетаў.

Арганізацыю такога калектыву магла б паспяхова выканаць балетная трупа опернага тэатра, якая складаецца пераважна з моладзі і заўсёды лёгка адгукаецца на любыя пачынанні. Праўда, у нашай рэспубліцы амаль няма нацыянальных балетмайстраў — у Казахстане іх значна больш. Але сярод артыстаў балетнай трупы ёсць людзі, якія не без поспеху спрабуюць свае сілы ў пастановачнай рабоце. Думаецца, што яны і маладыя выканаўцы знойдуць час і з задавальненнем будуць працаваць над новымі нумарамі, над стварэннем вялікай канцэртнай праграмы. Ім трэба толькі дапамагчы.

Вярнуся да канцэрта гасцей з Казахстана. Ён прадэманстраваў не толькі малады запал і энтузіязм адданых свайму мастацтву юнакоў і дзяўчат, — удумлівая праца наватараў захапляе калектыў і дысцыплінуе кожнага выканаўца. Прыемна было глядзець, з якой стараннасцю выконваюць удзельнікі ансамбля кожны нумар, з якім унутраным хваляваннем перадаюць задуму харэографа! Канечне, спецыялісты маглі б адзначыць і прыкметы яўнага вучнёўства ў некаторых артыстаў, але глядзельная зала ўспрымала мастацтва гасцей з братняй рэспублікі ўзрушана, удзячная ім за пошук, за плён наватарскіх крокаў у складаным свеце танца, за сучаснае разуменне творчых задач. Яны былі ў вышэйшым сэнсе гэтага слова прыгожымі на эстрадзе, а гэта ўдаецца таму, хто прысвячае сваё жыццё вартым таго мэтам. Булат Аюханаў паказаў сябе чулым настаўнікам і тонкім выхавацелем моладзі, які ўмее аб'ядноўваць цікавыя індывідуальнасці ў сталы творчы калектыў. Такі калектыў называюць артыстычным, бо гэта разуменне ўбірае ў сябе вышэйшую ацэнку ў мастацтве, асабліва ў харэаграфічным.

А. МАРЫНІН.

Грамадзянская абарона. Суровыя, трывожныя словы як быццам і не з нашага сённяшняга дня з яго чыстым небам і шчаслівым смехам дзятвы на вуліцах.

Але мы ведаем, што ёсць яшчэ на нашай планеце сілы, якія мараць пра новую знішчальную вайну. А будучая вайна яшчэ больш, чым апошняя, не абыдзе і грамадзянскае насельніцтва. Пра гэта трэба заўсёды памятаць.

«...Удасканальваць грамадзянскую абарону, паляпшаць ваенна-патрыятычную работу сярод працоўных... Гэтай справай абавязаны займацца ўся партыя, уся савецкая грамадскасць...» — гаварылася ў справаздачным дакладзе ЦК КПСС XXIII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Грамадзянская абарона — гэта цэлы комплекс спецыяльных ведаў, навыкаў, спосабаў, валоданне якімі можа памагчы пазбегнуць вялікіх чалавечых ахвяр. Патрэбна паўсядзённая прапаганда сродкаў і спосабаў абароны ад зброі масавага знішчэння.

Сваё слова ў гэтай важнай справе могуць і павінны сказаць работнікі бібліятэк, клубаў, дамоў культуры. Добра прапагандуе літаратуру па грамадзянскай абароне, напрыклад, Камянецкая раённая бібліятэка. Кожны, хто заходзіць сюды, абавязкова зверне ўвагу на маляўнічы стэнд, дзе стаяць кнігі на ваенна-патрыятычную тэму. Нядаўна ў бібліятэцы адбыўся цікавы вечар, які прайшоў пад дэвізам: «Калі прагучыць сігнал трывогі». Прысутныя праслухалі лекцыю пра сучасную зброю масавага знішчэння, пра тое, як абараніцца ад яе, дапамагчы параненым і г. д.

БЫЦЬ ЗАЎСЁДЫ НАПАГАТОВЕ

Пэўную работу па ваенна-патрыятычным выхаванні насельніцтва праводзяць сельскія бібліятэкі раёна.

Заслугоўвае ўвагі вопыт і Крупскай раённай бібліятэкі. Тут аформлена кніжная выстаўка «Сучасная зброя масавага знішчэння і абарона ад яе». Работнікі бібліятэкі выкарыстоўваюць розныя формы і метады прапаганды ведаў па грамадзянскай абароне. Так, у праграме аднаго з нумароў вуснага часопіса былі гутарка «Быць заўсёды напагатове», агляд брашуры «Навучыцеся абараняцца — выратуеце сабе жыццё», тэматычны кіназборнік.

Вусныя часопісы на тую ж тэму выпусцілі Маладзечанская гарадская бібліятэка і Пякарская сельская бібліятэка Маладзечанскага раёна.

У бібліятэках Дзяржынскага раёна складзены картатэкі па тэме «Грамадзянская абарона СССР» з раздзеламі «На варце бяспекі Радзімы», «Грамадзянская абарона — усенародная справа», «У ядзерным ачагу паражэння», «Пасля хімічнага нападу», «У зоне бактэрыялагічнага паражэння».

Умела прапагандуюць ваенныя веды работнікі бібліятэкі Магілёўскага завода штучнага валакна імя Куйбышава. Яны выкарыстоўваюць для гэтага кніжныя выстаўкі і плакаты, вечары пытанняў і адказаў, гутаркі з чытачамі, часта выступаюць з аглядамі навінак ваенна-патрыятычнай літаратуры ў заводскім Доме культуры і на старонках шматтыражнай газеты «Сцяг працы». Толькі летась бібліятэка сумесна са штабам грамадзянскай абароны арганізавала шэсць вечароў пытанняў і адказаў. Адказвалі на пытанні спецыялісты — урачы і выкладчыкі па грамадзянскай абароне.

Значную дапамогу бібліятэкам рэспублікі ў прапагандзе ведаў па грамадзянскай абароне аказвае Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна. Тут праводзяцца семінары, нарады па абмене вопытам. Так, у пачатку года разам з прадстаўнікамі штабаў грамадзянскай абароны абмяркоўвалася пытанне аб формах і метадах работы бібліятэк рэспублікі па прапагандзе новага Закона СССР «Аб усеагульнай воінскай павіннасці» і ведаў па грамадзянскай абароне.

Вялікую работу ў гэтым напрамку вядзе навукова-метадычны аддзел бібліятэказнаўства. Пры аддзеле тры месяцы функцыяніравала кніжная выстаўка: «Бібліятэкам аб грамадзянскай абароне». З ёй пазнаёміліся работнікі масавых бібліятэк Мінска. Усім культасветработнікам разасланы інструкцыйна-метадычныя матэрыялы па арганізацыі прапагандысцкай работы сярод насельніцтва і іншая метадычная літаратура.

Аднак ёсць яшчэ ў нас асяродкі культуры, дзе на ваенна-патрыятычнае выхаванне насельніцтва глядзяць, як на другарадную справу. Тут днём з агнём не знойдзеш ваенную кнігу, амаль не бывае вечароў, чытацкіх канферэнцый на абаронную тэму.

Не ўсе бібліятэкі яшчэ рэгулярна інфармуюць выкладчыкаў сярэдніх школ, якія вядуць курс грамадзянскай абароны, аб новых паступленнях кніг, праводзяць гутаркі і агляды літаратуры на перасоўках, на пунктах кнігавыдач і г. д.

Зрабіць прапаганду ведаў па грамадзянскай абароне больш дзейснай — задача адказная і надзённая.

М. ДУБРОВІН,
ст. інспектар па прапагандзе штаба грамадзянскай абароны БССР.

Л. ДЗЯМЕШКА,
галоўны бібліятэкар Дзяржаўнай бібліятэкі імя У. І. Леніна.

З АРХІЎНЫХ ПАЛІЦ

КРАМОЛЬНАЕ ТАВАРЫСТВА

У 1890 годзе ў Мінску было створана «Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў», якое адразу стала цэнтрам прагрэсіўнага жыцця горада. Таварыства арганізуе ў Мінску гастролі вядомых рускіх артыстаў Савінай, Далматава, Южына, Варламава і іншых. Тэатральны калектыў таварыства паказвае мінскаму гледачу спектаклі па п'есах «Маскарад» Лермантава, «Дзядзя Ваня» і «Чайка» Чэхава, «На дне» Горкага і г. д.

Нямала зрабіла таварыства для распаўсюджвання беларускай культуры і асветы. Так, з яго дапамогай у Мінску была адкрыта першая публічная бібліятэка.

Нядаўна мне трапіў у рукі цікавы дакумент з фонду канцылярыі мінскага губернатара, які называўся: «Справа аб закрыцці Мінскага таварыства аматараў прыгожых мастацтваў». Чым жа ўгнявіла яно ўлады? Аказваецца, з самага пачатку члены таварыства, на думку ўлад, гнулі, як кажуць, не тую лінію. Захавалася цікавае пісьмо старшыні таварыства Чавусава мінскаму гарадскому галаве, дзе ён адкрыта здзекуецца з паліцмайстра. Справа ў тым, што без дазволу паліцмайстра нельга было паставіць ніводнай п'есы, і той рабіў, што хацеў. Нават п'есы, дазволеныя «Правительственным вестником» (у ім публікаваліся спецыяльныя спісы такіх п'ес), пільным паліцмайстрам забараняліся. Так, ён не дазволіў ставіць «Гора ад розуму» Грыбаедава, «Уладу цемры» Талстога, «Лес» Астроўскага і г. д.

«...Ці не дастаткова, — піша Чавусаў, — для атрымання дазволу на пастаноўку п'есы адной спасылкі на той нумар «Правительственного вестника», дзе аб такім дазволе апублікавана, або неабходна абавязкова выносіць на светлыя вочы Мінскага паліцмайстра нумар, дзе маецца дазвол на пастаноўку?»

Літаратурная і музычна-тэатральная дзейнасць таварыства спалучалася з рэвалюцыйна-прапагандысцкай работай. Звычайна перад спектаклямі і канцэртамі праводзіліся лекцыі і даклады на самыя актуальныя тэмы. Так, літаральна праз два тыдні пасля крывавых падзей 1905 года ў Пецярбургу таварыства распаўсюдзіла рэвалюцыйныя пракламацыі.

Калі ў Беларусі пачаліся масавыя палітычныя дэманстрацыі і забастоўкі, выкліканыя «крывавай нядзеляй» 9 студзеня 1905 года, першая дэманстрацыя пратэсту ў Мінску адбылася якраз у таварыстве. Вось як аб ёй далажыў мінскі губернатар міністру ўнутраных спраў: «18 лютага 1905 г. у памяшканні мінскага таварыства сабраўся вялізны натоўп да 1 000 чалавек. Пасля заканчэння лекцыі на кафедру пачалі выходзіць і гаварыць прамовы рэвалюцыйнага зместу розныя асобы і кожная прамова пакрывалася крыкамі: «Далоў самаўладдзе!», «Няхай жыве рэвалюцыя!»

Таварыства ўжо даўно было на прыкмеце ў паліцыі, пасля ж гэтай дэманстрацыі за яго членамі і наведвальнікамі ўстанаўліваецца пільны нагляд. Адно за другім ляцяць данясенні агентаў, прыставаў, паліцмайстра: «З наступленнем зімовага сезона 1905 г пачалося абмеркаванне пытанняў палітычнага характару, абмеркаванне дзеянняў урада і мясцовых улад», «многія члены таварыства адкрыта абвяшчалі сваю прыналежнасць да крайніх рэвалюцыйных партый».

У прадстаўленні мінскага паліцмайстра міністру ўнутраных спраў усе яны пералічваюцца: «...таварыш старшыні таварыства Сяргей Іванавіч Мядзведзеў, настаўнік мужчынскай класічнай гімназіі, які ўдзельнічаў, паводле сабраных звестак, у агітацыі вучняў да забастоўкі і ўсяляк стараўся падтрымліваць бастуючых; сакратары таварыства: Канстанцін Кокаўцаў і Канстанцін Фалькові́ч — абодва яўна антыўрадавага кірунку і апошні прымаў удзел у наладжванні забастовак навучэнцаў». Далей мы даведваемся, што старшынямі таварыства былі Міхаіл Паўлавіч Мысаўскі і Сямён Давідавіч Камінскі. Мысаўскі быў рэдактарам і выдаўцом газеты «Паўночна-Заходні край». Сацыял-дэмакратычная накіраванасць газеты была прычынай шматлікіх нападкаў на яе з боку царскіх улад. Газета выступала з прапагандай ідэй РСДРП, публікавала артыкулы У. І. Леніна і іншыя матэрыялы з бальшавіцкай газеты «Новая жизнь». У выніку газету закрылі, а Мысаўскага выслалі.

Сямён Давідавіч Камінскі, урач, апрача ўдзелу ў таварыстве, узначальваў «Камісію народных чытанняў», створанную ў Мінску ў канцы 90-х гадоў. На працягу многіх гадоў урачы Мінска знаёмілі ў папулярнай форме сваіх слухачоў з анатоміяй, фізіялогіяй, гігіенай, прыродазнаўствам. 14 снежня 1905 года мінскі паліцмайстар данёс губернатару, што па Губернатарскай вуліцы выкрыта тайная друкарня, якой загадвае доктар Камінскі. Яго арыштавалі, а потым выслалі за межы Паўночна - Заходняга краю. Аб іншых членах таварыства паліцмайстар піша, што «усе... яўна антыўрадавага настрою і зусім салідарныя ў сваіх пераконаннях, якія яны праводзяць дружна сярод членаў і гасцей таварыства ўсімі даступнымі ім спосабамі». «Пры такім складзе таварыства, — працягвае паліцмайстар, — беспамылкова можна сказаць, якую мэту яно мае на ўвазе, ды гэта даказваецца і тым, што вечары наведваюцца навучэнцамі і асобамі, якія належаць да партыі рэвалюцыянераў; некалькі разоў у памяшканні таварыства былі выяўлены недазволеныя сходкі і публічна гаварыліся прамовы, якія заклікаюць да звяржэння існуючага дзяржаўнага парадку; праведзеныя нібыта з дабрачыннай мэтай у карысць якога-небудзь акцёра вечары або бенефісы на самай справе служаць зборам грошай на рэвалюцыйныя мэты».

Царскі ўрад, да смерці напалоханы рэвалюцыйнымі выступленнямі народа, чыніў над імі бязлітасную расправу. 8 лютага 1906 года было забаронена і «Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў», бо яно, як сказаў губернатар, трымаецца «антыўрадавага кірунку... служыць толькі мэтам рэвалюцыйнай прапаганды».

Аднак прагрэсіўная інтэлігенцыя Мінска не разгубілася і тут жа арганізавала новае «Літаратурна-артыстычнае таварыства», якое прадоўжыла культурна-асветныя і рэвалюцыйныя традыцыі свайго папярэдніка.

А. ВАРАБ'ЕВА,
начальнік аддзела выкарыстання і публікацыі ЦДГА БССР у г. Мінску.

ЦУКЕРКА І ЯЕ АБГОРТКА

Згадзіцеся, прыемна, калі вы купляеце ў магазіне цукеркі ці пячэнне, кансервы ці макароны ў прыгожай, маляўнічай упакоўцы. Яркія, добрыя этыкеткі міжволі прыцягваюць увагу, як бы самі сабе ствараюць рэкламу. Тут многае залежыць ад мастакоў і паліграфістаў, што працуюць у харчовай прамысловасці, ад іх эстэтычнага густу.

Гэтаму пытанню і была прысвечана рэспубліканская нарада. У ёй прыняло ўдзел болей як 250 мастакоў, паліграфістаў і іншых спецыялістаў Масквы, Мінска, Гомеля, Бабруйска і іншых гарадоў, а таксама госці з Латвіі, Літвы і Эстоніі.

Аб мастацкім афармленні харчовых прадуктаў, асноўных напрамках і задачах у гэтай галіне, аб вытворчай эстэтыцы на прадпрыемствах харчовай прамысловасці і гандлёвай рэкламе ўдзельнікам нарады расказалі галоўны мастак Маскоўскага камбіната «Прадафармленне» М. Чурынаў, галоўны мастак рэкламна-інфармацыйнага агенцтва «Саюздрук» Міністэрства сувязі СССР А. Дзьякаў, супрацоўнік Беларускага філіяла Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі Л. Гальперын і начальнік метадыка-інфармацыйнага аддзела камбіната «Саюзгандальрэклама» С. Курэнін (Масква).

У час работы нарады была наладжана выстаўка афармілельскай прадукцыі кандытарскіх, кансервавых, макаронных і іншых прадпрыемстваў. Лепшую адзнаку атрымала паліграфічна-афармілельская прадукцыя Бабруйскай кандытарскай фабрыкі «Чырвоны харчавік». Добрыя водгукі былі таксама ў адрас мастакоў Мінскай кандытарскай фабрыкі «Камунарка», кансервавых і іншых прадпрыемстваў рэспублікі.

Удзельнікі нарады выпрацавалі рэкамендацыі па пытаннях удасканалення эстэтыкі для харчовай прамысловасці рэспублікі.

С. ВАНІН.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

8 красавіка

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. 9-ы клас. Гісторыя. «Утварэнне БССР». 9-40 — «Інтэнсіўнае садаводства». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Маршрутамі пяцігодкі». (М). 10-45 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Перадача з Арла. 11-15 — «Песні М. Святлова». Тэлевізійны музычны спектакль (М). 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Бібліятэка беларускай паэзіі». Новыя зборнікі вершаў Міколы Хведаровіча і Хведара Жычкі. 17-40 — «Наследнікі Ушакова». Расказ пра Вышэйшае ваенна-марское вучылішча імя М. В. Фрунзе. 18-00 — «Дзецям пра звераніт». Перадача з Ленінграда. 18-30 — ленінскі універсітэт мільёнаў. Палітэканомія сацыялізма. У. І. Ленін. «Пагражаючая катастрофа і як з ёй змагацца» (М). 19-00 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі Год 1958-ы». 19-45 — дзіцячы экран. «Прыгоды коскі і кропкі». Мультыплікацыйны фільм. 20-00 — «Дарогамі вясны». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. 20-15 — Ю. Семяняка. «Калі ападае лісце». Спектакль Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета. У перапынку — «Панарама навін». 23-05 — «Наша пошта». Тэхнічная кансультацыя. 23-30 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

Другая праграма. 17-15 — літаратурны тэатр. І. Чабану. «Масты». Перадача з Кішынёва. 18-00 — «Гібель Пушкіна». Дакументальны фільм. 19-00 — «Калейдаскоп». Перадача з Ленінграда. 19-30 — А. Сіньцын. «У імя абавязку». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. Другая частка. Перадача з г. Куйбышава. 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — у эфіры — «Маладосць» (М). 22-15 — «Майстры экрана». Гукааператары У. Ляшчоў і О. Упенек (М).

9 красавіка

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Заалогія. 7-ы клас. «Вывядзенне новых парод сельскагаспадарчай жывёлы». 9-40 — «Лясная быль». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — літаратурны тэатр. «Шчаслівы дзень Ганса-Хрысціяна Андэрсена» (М). 11-15 — «Табе, юнацтва!». Перадача з Пярмі. 11-45 — «Маладыя выканаўцы» (М). 12-15 — для школьнікаў. «Шукальнікі». Перадача з г. Фрунзе. 14-50 — праграма перадач. 14-55 — школьная фільматэка. «Разлом». Фільм-спектакль. 17-30 — «Подзвіг». Тэлевізійны альманах. Перадача з Адэсы. 18-00 — «Панарама навін». 18-30 — «Па ленінскіх мясцінах». «Уступная перадача цыкла (М). 19-00 — ленінскія чытанні. «Ленінізм — ідэйны сцяг сучаснай эпохі». 20-10 — канцэрт. 21-05 — чэмпіянат СССР па хакеі. «Спартак» — «Дынама» (М). Трэці перыяд (М). 21-45 — «Зусім сакрэтна». Мастацкі фільм. 23-20 — «Маржы» развітваюцца з зімой». Рэпартаж з адкрытага басейна.

Другая праграма. 16-45 — «Крыніца». Выступаюць вакальныя фальклорныя калектывы народаў Сібіры, Далёкага Усходу (М). 17-30 — «Добры дзень, мама!» Кінанарыс. 18-00 — для школьнікаў. «Жаваранак» (М). 18-30 — «Па роднай краіне». «Вялікі Ноўгарад». Кінанарыс. 19-00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 19-30 — чэмпіянат СССР па хакеі. «Спартак» — «Дынама» (М). У перапынку — тэлевізійныя навіны (М). 21-45 — праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 23-15 — «Навіны, каментарыі».

10 красавіка

Першая праграма. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Па ленінскіх мясцінах». Уступная перадача цыкла (М). 10-45 — насустрач усесаюзнай пераклічцы сельскіх клубаў. «На сельскай сцэне». Канцэрт-нарыс (М). 11-30 — Ж. Бер і Л. Вернейль. «Маё злачынства». Тэлевізійны спектакль (М). 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — для школьнікаў. «Беларускія пісьменнікі». Пятро Глебка. 17.55 — год ленінскай ударнай работы. «Дзённік пяцігодкі». (Уключэнне Брэста і Віцебска). 18-35 — «Панарама навін». 19-00 — праграма каляровага тэлебачання. «Абесалом і Этэры». Мастацкі фільм (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «На музычнай хвалі». 21-25 — «Дарогамі вясны». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. 21-40 — «Нашы госці». Народны артыст СССР Р. Л. Рашаль. 22-45 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач. 23-00 — «Вялікі футбол». «Кайрат» прымае мінскіх дынамаўцаў». Тэлерэпартаж.

Другая праграма. 17-15 — «Кніжная крама». Перадача з Ленінграда. 18-00 — для школьнікаў. «Вецер вандраванняў» (М). 19-00 — экран — завочнікам. «Фізіка». 19-30 — гісторыя КПСС. «Курс партыі на ўзброенае паўстанне і перамогу Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі». 20-00 — А. Астроўскі. «Шалёныя грошы». Тэлевізійны спектакль. Першая частка. 21-15 — «Фізкультура і спорт». Тэлевізійны часопіс. Перадача з Запарожжа. 21-45 — у эфіры — «Маладосць» (М).

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Алесю Бажко ў сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю бацькі.

Калектыў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» выказвае глыбокае спачуванне намесніку галоўнага рэдактара Алесю Бажко з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці бацькі.

Праўленне Саюза кампазітараў БССР выказвае глыбокае спачуванне заслужанай артыстцы БССР Т. В. Міянсаравай у сувязі з вялікім горам — смерцю маці.

ПАСЛАНЕЦ БАЛТЫКІ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

— Сам агітатар, што на Якарнай выступаў.

— Перадай боцману гэта пісьмо... Бягу!

Па тратуары ішоў подбегам. Скураныя падэшвы коўзаліся па сіняй наледзі.

— Калі ласка, матрос Блажко, заходзьце,— ветліва сустрэў яго высокі цывільны чалавек на прыступках Кранштацкага Савета і прапусціў перад сабою ў кабінет старшыні.— Закурыце?

— Дзякую, гэткім глупствам не займаюся,— адказаў з усмешкай матрос.

— І не выпіваеш?

— Як вам сказаць... Карабельную норму прымаю. А патрэбы асаблівай няма...

— Гэта добра... Дэлегатам вас вылучылі, таварыш Блажко. У дзеючую армію пасылаем. Агітатарам.

— Ёсць!

— Слухайце ўважліва... Вось вам грошы. Купляйце кнігі, падарункі франтавікам... Сёння адпраўка. Спяшайце ў Петраград, там таварышам выдаюць пропускі на фронт... Будзьце настойлівымі ў Чхеідзе. Лідэр меншавікоў так лёгка вас не адпусціць... Ну, вітаю з новым прызначэннем, таварыш Блажко!

— Служу рэвалюцыі! — адказаў Андрэй і моцна паціснуў руку бальшавіцкага агітатара.

Да Петраграда ехалі моўчкі—усе дужыя, насупленыя і злосныя. Захіналіся каўнярамі ад сырога вясенняга ветру. Не так ад холаду, як ад непрыемнага свісту ў вушах.

Чхеідзе быў у сваім кабінеце. Вясёлы, быццам задаволены, што адразу зайшло больш за трыццаць чалавек.

— Рады вам служыць,—неяк вельмі саладжава сказаў меншавіцкі лідэр.

— Нам пропуск на фронт,—далажыў адзін з дэлегатаў.—Мы з Кранштата.

— А чаго вам на фронт, галубчыкі?.. Ахвяраваць жыццём?

— Падарункі франтавікам вязем.

— Падарункі паштовыя завязуць... У нас на месцы столькі беспарадкаў. А вы...

— Кніг завязём салдатам! Столькі год у акопах сядзяць! Здурэць можна!

— І кнігі поштай адправім. У нас вагонаў не хапае. Рад бы вас пасланць на фронт, а не магу.

— Мы просім пропуск, таварыш Чхеідзе!

— Пропуск можа выдаць толькі Гучкоў, наш ваенны міністр!

— Якога ж ты чорта! — падступіў да яго Андрэй.—Хвастом круціш, старшыня? Баішся бальшавіцкіх агітатараў? Гучковым нас пужаеш!.. Айда ў ваеннае міністэрства!

На вуліцы неспакой, трывога. Шумна, мнагалюдна, як ніколі раней вясною. З Балтыкі цягне золкасцю. Кружацца рэдкія, апошнія сняжынкі. Групкамі, пеша і на грузавіках некуды спяшаюцца матросы, салдаты. Цвёрдым крокам набліжаецца да міністэрскага пад'езда калона дэпутатаў—абветраных у паходах волатаў.

— Куды лезеце!—перагарадзіў дарогу ў дзвярах і загарлапаніў швейцар.—Назад!

— К міністру нам!

— Варта! Варту сюды!

На гоман выскачыў юнкер. Учапіўся рукамі за вушакі, загарадзіў дарогу.

— У чым справа, панове?

— К міністру дэлегацыя!

— Без дакладу нельга...

— Ды ідзі ты з дакладам!—Андрэй адштурхнуў убок юнкера і прапусціў у прыёмную таварышаў.

Чыноўнікі ад страху пачалі хрысціцца. Прыбег ад'ютант.

— Чаго вам да міністра?

— На фронт мы! Пропуск!

— Самі на фронт?

Дзверы кабінета міністра шырока расчыніліся. На парозе—Гучкоў, увесь чырвоны ад злосці.

— Выдаць пропуск на фронт не магу,—гаворыць ён цвёрда.

— Нас Чхеідзе прыслаў!—крыкнуў з натоўпу Андрэй.—Чхеідзе!..

— Ну, калі ён прасіў, тады можна,—ужо лагодней сказаў міністр.—Толькі ў адну дванаццатую армію...

І міністр уласнаручна падпісаў пропуск.

На Варшаўскім вакзале сапраўдны вэрхал. Армейскія часці наперабой займаюць вагоны. Грузяць гарматы, скрынкі з патронамі, абозных і кавалерыйскіх коней, тысячы салдат... Нейкі капрал цягне за рогі белую худую казу. Яна ўпіраецца, закаціла вочы і жаласна мяркеча. Пад нагамі хлюпаніна, твань.

— Мы доўга будзем чакаць?—раптам выйшаў наперад Андрэй.—Генеральскім козам знайшлі месца... Сілаю зоймем вагон! У нас таксама пропуск...

— Вунь на Рыгу фарміруецца поезд,—паказвае рукою другі матрос.—Зоймем, пакуль ён у тупіку...

У імгненне пагрузілі мяшкі, бандэролі. Раздзьмулі каксоўку. Той-сёй прылёг адпачыць. Раптам у дзвярах крык, нейкая валтузня.

— Не маеце права займаць вагон!—хрыплаватым голасам крычыць выпешчаны царскі палкоўнік. Ён учапіўся Андрэю за крысо бушлата, цягне далоў.—Прэч, мярзота! Эшалон на фронт!

— Спакойненька, вашаброддзе! Спакойненька...—усміхнуўся Андрэй і штуршком у грудзі адпіхнуў палкоўніка.—Здароўе трэба берагчы...

— У палявы суд здам!—дзіка зароў служака.— У трыбунал!..

— Спакойненька... Мы з дазволу міністра. Во пропуск! Заверана Гучковым.

— Гучкоў... Сволачы!—вылаяўся палкоўнік і пайшоў ад вагона.

У штабе 12-й арміі не чакалі бальшавіцкіх дэлегатаў. Нават здзівіліся! Маўляў, ніякіх дырэктыў зверху не было.

— Нічым не зможам дапамагчы,—паціснуў плячыма і развёў рукамі нейкі трухлявы з выгляду афіцэр.

— Мы галадаем каторыя суткі!

— Прадпісання няма—хто ж вас прыме на забеспячэнне?

— Нас ваенны міністр паслаў!

— Пропуск — не дакумент.

— Ну, размясціць вы павінны!

— Казармы забіты салдатамі.

— Тады ў клубе, вось тут будзем жыць!

Ноч здалася доўгай, пакутлівай. Варочаецца Андрэй на більярдным стале—мулка, не заснуць. Яшчэ трывожыцца як заўтра трапіць на салдацкі сход арміі? Хлусяць меншавікі, што няма білетаў! Не ўсе мандаты разасланы! Але ж як узяць? Яшчэ раз схадзіць у штаб?

— Імем рэвалюцыі мы патрабуем білеты!— зноў стаў перад штабным афіцэрам Андрэй Блажко.—Не дасцё—сілай будзем браць.

— На галёрку знойдзем,—хваравіта пакрывіўся і неяк ціха адказаў служака—І каб ні слова пра Кранштат... Калі што, арыштуем.

— Згода! Дайце білеты.

Першым выступіў генерал. Сівы, з крыжамі на грудзях. Гаварыў пра вайну да пераможнага канца... Чаму ж маўчаць салдаты? Няўжо не ведаюць бальшавіцкіх лозунгаў? У залу ляціць адна запіска, другая. Падхапілі іх, чытаюць. Азіраюцца на галёрку. Раптам зашумелі... Устае з месца стрыжаны сержант і голасна пытаецца:

— Чаму кранштатцаў няма ў прэзідыуме?

— Якіх?—перапытвае, нібы ўпершыню пачуўшы, генерал.

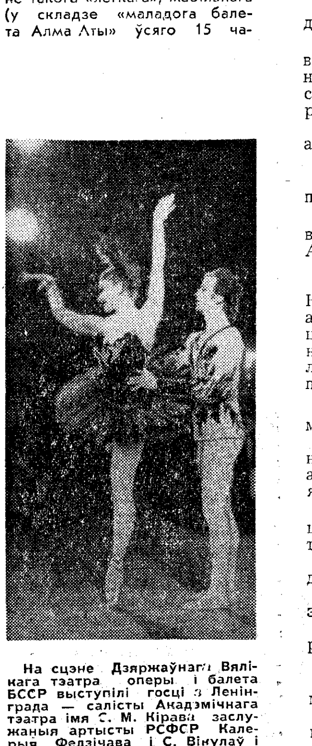
— Флоцкіх дэлегатаў,—не адступае салдат. — Загналі на галёрку?

У зале зашумелі, Пачуліся выкрыкі. Столькі незадаволеных! Нехта пагрозліва прапануе меншавікам, каб пакінулі з'езд... Старшыня настойліва звоніць, заклікае да парадку, а бура нарастае...

— Панове дэлегаты!—наліўся чырванню, стараецца перакрычаць залу генерал.—Даём слова бальшавікам сацыял-дэмакратам!

Зала на момант заціхла і зноў ажыла радаснымі воплескамі. На трыбуну выйшаў матрос — некалькі хвілін бурнага лікавання.

— Калі б вы, пан генерал,—пачаў сваю прамову флоцкі дэлегат,—уважліва прыгледзеліся да тых пакутнікаў, якіх вы хочаце гнаць на смерць, не ведаю, ці павярнуўся б ваш здрадніцкі язык гаварыць: «Вайна да поўнай перамогі...».

На сцэне Дзяржаўнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР выступілі госці з Ленінграда — салісты Акадэмічнага тэатра імя С. М. Кірава заслужаныя артысты РСФСР Калерыя Федзічава і С. Вікулаў і лаўрэат міжнародных конкурсаў А. Сакалоў. Яны ўдзельнічалі ў спектаклях «Лебядзінае возера» і «Баядэрка».

На здымку Ул. Крука вы бачыце К. Федзічаву і С. Вікулава ў «Лебядзіным возеры».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыемнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Індэкс 63856. АТ 08601.